

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Význam volnočasových aktivit pro děti v azylových domech
jako prevence sociálně patologických jevů**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Tomáš Jilčík

Vypracoval:

Martina Šimoníková

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Význam volnočasových aktivit pro děti v azylových domech jako prevence sociálně patologických jevů“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je v práci uveden. Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V dne

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Tomáši Jilčíkovi za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Brno, 26. března 2010

Martina Šimoníková

OBSAH

Úvod	5
1. Volný čas	7
1.1. Výchova ve volném čase	8
1.2. Sociálně patologické jevy a jejich prevence	11
1.3. Volnočasové aktivity	14
2. Vliv prostředí na jedince	15
2.1 Rodinné prostředí	15
2.2 Azylové domy	17
2.3 Vybrané azylové domy	20
3. Empirické šetření v azylových domech	31
3.1 Zvolené metody šetření	31
3.2 Vyhodnocení výsledků šetření	33
4. Shrnutí výsledků šetření	53
4.1 Kasuistiky dětí v azylových domech	54
Závěr	58
Resumé	60
Anotace	61
Seznam použité literatury	62
Seznam grafů	64
Seznam tabulek, obrázků a příloh	65

Úvod

„Děti se narodily, aby byly šťastné.

Dokud si hrají, je dobře na světě.“

José Martí

Ve své bakalářské práci se zabývám významem volnočasových aktivit pro děti jako prevence sociálně patologických jevů. Zaměřím se na využívání volného času dětí, protože jeho náplň sehrává velice důležitou roli při utváření osobnosti člověka.

Přirozené je, že děti chtějí stále něco poznávat a tvořit. Při řešení hravých úkolů pociťují radost a ta je prvním malým krůčkem k úspěchu. Úspěch znamená vidět rozzářené dětské oči, úsměv na jejich tváři, slyšet jejich veselé a hlasité povzbuzování, tleskání a pískání. Úspěch je obrovská odměna, které můžeme dosáhnout jen tehdy, když budeme dětem nablízku, naučíme se jim naslouchat a vnímat to, co nám sdělují slovy, gesty i pohledem. Proto je vhodné nabízet dětem aktivity, kterých se mohou dobrovolně účastnit ve svém volném čase.

Zaměřím se na děti, které se dostaly se svojí matkou do obtížné životní situace, a proto využívají služeb azylových domů. Zvolila jsem prostředí azylových zařízení záměrně, protože se v poslední době objevuje stále více matek s dětmi, které se z různých důvodů ocitají v sociální a bytové tísní. Budu se snažit přiblížit problematiku azylových domů, charakterizovat vybraná zařízení, objasnit hlavní důvody příchodu žen do těchto zařízení.

Hlavním cílem mé práce je ale zodpovědět na otázky: Jak děti v azylových domech tráví svůj volný čas? Zda navštěvují školní a mimoškolní zařízení věnující se volnočasovým aktivitám? Jestli využívají aktivit pořádaných v azylových zařízeních? Zda prostředí azylových zařízení může být dostatečně podnětné pro rozvoj zájmů u dětí?

V oblasti prevence sociálně patologických jevů je potřeba reagovat na to, co je pro současnou společnost a mládež charakteristické. Podle Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je základním cílem prevence výchova dětí a mládeže ke zdravému životnímu stylu, k osvojení si pozitivního sociálního chování a rozvoji osobnosti, k odmítání všech

forem sebedestrukce a porušování zákona. Volnočasové aktivity dětí jsou jednou ze základních možností prevence sociálně patologických jevů. Proto je velmi důležité, aby se na těchto aktivitách podíleli dospělí a vytvářely vhodné podmínky a prostředí.

Bakalářská práce je rozdělena do čtyř částí. První část je věnována otázce volného času, výchově ve volném čase, sociálně patologickým jevům i možnostem jejich prevence. Druhá část se zabývá vlivem prostředí na jedince, zejména rodinného prostředí. Dále seznamuje s prostředím vybraných azylových domů. Třetí část se zaměřuje na dotazníkové šetření ve zvolených azylových domech. Čtvrtá část přináší poznatky získané z dotazníkového šetření mezi klientkami azylových zařízení a kasuistiky dětí.

Výsledky dotazníkového šetření mohou posloužit pracovníkům ve vybraných azylových zařízeních jako podklad pro návrhy v řešení problému náplně volného času u dětí. Dále poskytne základní informace pro veřejnost, která má prozatím zcela mylné představy o azylových domech pro matky s dětmi. Stále se vyskytují mezi lidmi názory, že azylová zařízení slouží pouze pro imigranty. Možná samotný název těchto zařízení je zavádějící a je potřeba objasnit, jaká je cílová skupina a poslání těchto azylových domů. Vzhledem k tomu, že studuji obor sociální pedagogika, považuji tuto tematiku za vhodnou v souvislosti s mým studiem.

1. Volný čas

„Volný čas je nejdůležitější částí našeho života.“

Denis Diderot

V průběhu života se člověk setkává s příznivými i negativními podmínkami a vlivy, které jeho prožívání mohou podporovat a stimulovat, jindy jej však budou brzdit. Všechny aspekty jsou pro něj výzvou, se kterou se musí trvale vyrovnávat. Člověk musí jednat aktivně, aby na sklonku svého života mohl prohlásit, že svůj život nepromarnil, neboť se snažil čas svého života zhodnocovat co nejlépe.

Volný čas se proto stává důležitou částí lidského života. „Možno jej chápat jako opak doby nutné práce a povinností a doby nutné k reprodukci sil. Je to doba, kdy si své činnosti můžeme vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení. Pod pojem volný čas se běžně zahrnují odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené.“ (Pávková a kol., 2008, s. 13)

Hofbauer (2004, s. 13) označil volný čas jako „čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Někdy se vymezuje jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností.“ Je to činnost, do níž člověk vstupuje s očekáváním, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení.

Nejvýstižněji je definován jako „doba, kterou má člověk po splnění všech povinností a potřeb k dispozici pro činnosti sebeurčující a sebevytvářející:

- odpočinek a zábavu,
- rozvoj zájmové sféry,
- zlepšení kvalifikace,
- účast na veřejném životě.

Někdy se uplatňuje také pojem čas polovolný, kam se řadí hraniční činnosti na pomezí času povinného a vázaného; jsou to aktivity přinášející radost a současně i případný praktický užitek. Mohou to být například ruční práce nebo zahrádkaření.“ (Hájek a kol., 2008, s. 10)

Volný čas je dnes významnou oblastí života a výchovy. Týká se jedinců různého věku. Mimořádný význam má však pro děti a mládež, protože jeho náplň sehrává velice důležitou roli při utváření osobnosti člověka. Děti mají většinou více volného času než dospělí. Proto volný čas může nabízet prostor, který umožňuje nicnedělání, životní nudu, nebo nežádoucí chování vůči sobě, druhým lidem nebo majetku. Objevuje se tedy požadavek, aby se děti učili smysluplnému využívání volného času. Volný čas dětí a mládeže má určitě své zvláštnosti a od volného času dospělých se většinou liší svým rozsahem, obsahem, mírou samostatnosti a nezbytností pedagogického ovlivňování.

1.1 Výchova ve volném čase

„Požadavek pedagogického ovlivňování volného času lze chápat jako nutnost citlivého pedagogického vedení dětí k účelnému využívání volného času.“

(Hájek a kol., 2007, s. 23)

Každé dítě má mít příležitost k naplňování volného času. Toto právo je stanoveno v Úmluvě o právech dítěte. Naším cílem však nemá být pouze naplňování volného času dětí různými aktivitami, ale především výchova k volnému času. Děti by měly být seznamovány s různou smysluplnou náplní volného času, která jim bude přinášet uspokojení a seberealizaci. Na základě poznání různých aktivit se budou vytvářet základy pozdějších návyků na využívání volného času. Výrazný vliv má i osobní příklad člověka pracujícího s dětmi.

Věda o výchově ve volném čase se nazývá pedagogika volného času a je jedním z oborů pedagogiky. Je to společenskovední obor zabývající se i teorií výchovy ve volném čase. Při práci s dětmi a mládeží školního věku se někdy používá označení výchova mimo vyučování. Pedagogika volného času je velmi mladá věda, která nabývá na významu přibližně od druhé poloviny 20. století.

„Termín výchova bývá nejčastěji chápán jako záměrné, cílevědomé, dlouhodobé působení vychovávajícího na vychovávaného v pozitivním smyslu.“ (Hájek a kol., 2008, s. 65)

Podle Krause (2008, s. 64): „výchova představuje dynamický proces vědomé a řízené socializace a zahrnuje všechny činnosti, které člověka formují pro život

v konkrétní společnosti.“ Výchovná činnost se stává procesem zespolečňování člověka záměrným ovlivňováním v souladu s nastavenými pravidly v dané době.

„Lze tedy říci, že výchova je jakýsi regulátor, kterým chceme průběh socializace usměrnit tak, aby byl v souladu s výchovnými cíli.“ (Kraus, 2008, s. 65)

Dynamická, vědomá a řízená socializace zahrnuje všechny činnosti, které člověka utvářejí pro život v konkrétní společnosti. Podstatné je, aby byl schopen přenést získané poznatky a dovednosti do svého jednání, aby přiměřeně zvládal každodenní životní realitu.

„Činitelé procesu socializace:

- genotyp (soubor vlastností, které člověk získává v okamžiku početí),
- vrozené dispozice (zahrnují změny v prenatálním údobí vývoje),
- přirozené aktivity,
- vliv prostředí,
- výchova.

Vyústěním je fenotyp = soubor znaků, jimiž se jedinec projevuje v daném stadiu vývoje.“(Kraus, 2008, s. 64)

Rozhodujícím činitelem v procesu socializace je rodina, která uvádí dítě do příslušného kulturního prostředí. Na působení rodiny navazuje škola jako další společenská instituce. Mezi další socializační činitele lze zařadit formální a neformální organizace, vrstevnické skupiny, přátele, práci i masmédiá. V různém prostředí může socializace dítěte probíhat různě, např. vlivem nežádoucích podnětů se jeho jednání a chování začne odchylovat od obecně uznávaných norem. V takovémto případě hovoříme o deviantní socializaci (desocializaci).

Resocializací nazýváme proces, kdy se snažíme o nápravu a návrat člověka do normálního života. (Kraus, 2008, s. 60). S pojmem resocializace se ještě setkáme v kapitole o azylových domech.

Souvislost mezi pojmy výchova a volný čas se dá vyjádřit trojím způsobem:

- výchova k volnému času - zdůrazňuje cílové zaměření této oblasti výchovy, podstatou je utváření a rozvíjení schopností, dovedností, motivace a kompetencí pro hodnotné využívání volného času,
- výchova ve volném čase - bere v úvahu specifické podmínky výchovy, je založena především na dobrovolné účasti na volnočasové činnosti,
- výchova volným časem - aktivity ve volném čase, příslušné instituce, použité metody a formy jako prostředky výchovy.

Tyto tři druhy vyjádření vztahu mezi výchovným procesem a volným časem se liší podle toho, zda zdůrazňujeme výchovné cíle, prostředky výchovy nebo podmínky výchovy. (Hájek a kol., 2008, s. 67)

V novější pedagogické literatuře se objevuje trojice pojmů:

- výchova formální – zahrnuje působení škol či jiných odborných vzdělávacích zařízení, dokončení vzdělání je potvrzeno příslušným dokladem o absolvování,
- informální výchova – obsahuje učení záměrné, cílené, ale i zcela nahodilé v běžných životních situacích, zahrnuje i formativní působení vlivu prostředí,
- neformální výchova – zahrnuje cílené a strukturované aktivity člověka, které probíhají mimo vyučování, ve volném čase, jedná se o celoživotní výchovu a vzdělání, která respektuje požadavek dobrovolnosti a demokracie.

(Hájek a kol., 2008, s. 68)

Výchova ve volném čase má také své specifické funkce, a to zejména výchovně - vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní.

S výchovou ve volném čase bezprostředně souvisí cílevědomé a záměrné utváření životního stylu. „Životní styl je souhrn životních forem, které jedinec aktivně prosazuje.

Zahrnuje zejména:

- uspořádání materiálních a sociálních podmínek, jejich aktivní ovlivňování a využívání,
- hodnotovou orientaci člověka,
- jednání člověka.“ (Hájek, 2008, s. 69)

Jedním ze znaků životního stylu je využívání volného času. Cílem výchovy je především člověk, který dokáže se svým volným časem rozumně hospodařit, má mnohostranné zájmy, je aktivní, věnuje se činnostem, které mu přinášejí uspokojení a poskytují řadu příležitostí k navazování nových vztahů s druhými lidmi.

1.2 Sociálně patologické jevy a jejich prevence

Problematika sociálně patologických jevů u dětí a mládeže se v posledních letech dynamicky vyvíjí. Lze to zdůvodnit tím, že se životní tempo zrychluje a mezilidské vztahy jsou komplikovanější. Někteří jedinci proto hledají řešení pro naplnění svého života nesprávným způsobem. Vznikají tak sociálně patologické jevy.

„Za sociálně patologické jevy jsou označovány sociální jevy, které pro svou škodlivost ohrožují společnost, její uspořádání, stabilitu a řád jako celek i její jednotlivé členy –občany.“(Jilčík a kol., 2005, s. 7)

Typickými projevy v raném dětství je záškoláctví, lhaní, krádeže a odpor vůči autoritě. V adolescenci pak nepřátelství, násilí, excesivní pití alkoholu, zneužívání zakázaných drog a neobvykle časně nebo agresivní sexuální chování. (Němec, Bodláková, 2001, s. 10). Rozsah prorůstání sociálně patologických jevů do chování dětí a mládeže je závislý na vlivu rodiny, školy a nejbližším sociálním okolí.

Sociálně patologické jevy se objevují v každé společnosti. Reagovat na ně lze v zásadě třemi způsoby, a to striktním zákazem, preventivním opatřením nebo nápravou, léčením a zmírňováním důsledků. (Kraus, 2008, s. 147)

Za prevenci považujeme záměrné, cílové a systematické působení, kdy hlavním cílem je předcházení vzniku a rozvoji negativních jevů a nežádoucímu sociálně deviantnímu chování jedince. Za prevenci nelze považovat jakoukoli činnost, prováděnou kýmkoliv a kdekoliv. Preventivní činnost musí mít jasně formulovaný cíl a také prostředky k jeho dosažení. Tato činnost musí být prováděna plánovaně a systematicky. Forem prevence je mnoho a oblastí pro její působení je hodně. Preventivní působení však musí být přiměřené s ohledem na charakteristiku cílové populace, prostor a čas.

Za nejčastější dělení preventivního působení je rozlišení podle oblastí na primární, sekundární a terciální.

- primární prevence - zaměřená na širší společnost, aniž by byl dříve zjišťován rozsah problému nebo rizika, představuje veškeré aktivity prováděné s cílem předejít samotnému vzniku sociálních deviací. Základ primární prevence spočívá v ovlivňování výchovy, ve vzdělání, volnočasových aktivitách, poradenství,
- sekundární prevence - zahrnuje aktivity zaměřené na kriminálně rizikové jedince a skupiny, u kterých je zvýšená hrozba rizikového chování, například orientace na sociálně znevýhodněné rodiny,
- terciální prevence - usiluje o léčení jednotlivců a skupin, respektive zabránění recidivy u těch, kteří jsou již negativními jevy zasaženi.

Nejvýznamnější úlohu v oblasti prevence má zejména rodinná výchova a výchova dětí ve školách. Podle Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je základním cílem prevence nežádoucích sociálně patologických jevů výchova dětí a mládeže ke zdravému životnímu stylu, k osvojení si pozitivního sociálního chování, rozvoj osobnosti a podpora sociálních kompetencí, odmítání všech forem sebedestrukce a porušování zákona.(dokument MŠMT č. j. 20 006/2007-51)

Ve výchovných programech je kladen důraz na prevenci podle stupně ohrožení dětí a mládeže:

- nespécifickou primární prevencí - jsou veškeré aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času. Například zájmové, sportovní a jiné programy, které vedou k dodržování určitých společenských pravidel, zdravého rozvoje osobnosti, k odpovědnosti za sebe a své jednání,
- specifická primární prevence - je cíleně zaměřena na předcházení a omezení výskytu různých forem rizikového chování dětí,
- všeobecná prevence - je orientována na standardní populaci, u níž nebyla zjištěna tendence k rizikovému chování,

- selektivní prevence - je zaměřena na žáky, u nichž lze předpokládat zvýšenou hrozbu rizikového chování,
- indikovaná prevence - je orientována na jednotlivce i skupiny, u nichž byl již zaznamenán výskyt rizikových faktorů v chování, ať už ve škole, nebo v rodině. (Hájek, 2008, s. 193)

Podle Pávkové musí prevence u dětí směřovat do těchto oblastí:

- záškoláctví,
- drogová závislost,
- šikanování, vandalismus, a jiné formy násilného chování,
- kriminalita delikvence,
- virtuální drogy (počítače, televize, video),
- patologické hráčství (gambling),
- xenofobie, rasismus, intolerance.

Prevence se musí dále zaměřovat na sociální prostředí, podmínky a příčiny vzniku závadového jednání a jeho recidivy. Pokud má být prevence účinná, musí obsahovat kontinuální a komplexní programy, především programy pomáhající čelit žákům sociálnímu tlaku, zaměřené na zkvalitnění komunikace a nenásilné zvládání konfliktů. Zvyšování zdravého sebevědomí u jedinců, aby zvládali úzkosti a stres, dokázali odmítnout návykové látky.

Mezi možné příčiny vzniku sociálně patologických jevů u dětí je špatné působení rodiny, nedostatek finančních zdrojů v rodině na zájmovou činnost dětí mimo vyučování, dále pasivita dětí a jejich neschopnost účelně trávit volný čas. Děti ze sociálně slabých rodin by měly mít možnost navštěvovat různé zájmové kroužky bezplatně.

Prevence nikdy nebude účinná, pokud budeme děti pouze zastrašovat, předávat informace, aniž by měly děti možnost s námi o daném problému diskutovat. Prevence spočívá především v budování kvalitních sociálních vazeb na základě vzájemné empatie, tolerance a získávání komunikačních dovedností. Pochvalou a kladným hodnocením posilujeme sebevědomí a sebeuvědomování dětí. Dlouhodobost prevence je jedním ze základních předpokladů její účinnosti. V ideálním případě znamená kontinuální působení na děti od předškolního věku po jejich dospělost.

1.3 Volnočasové aktivity

Volnočasové aktivity dětí jsou jednou ze základních možností prevence sociálně patologických jevů. Proto je velmi důležité, aby se na těchto aktivitách podíleli dospělí a vytvářely vhodné podmínky a prostředí. Každý člověk v naší společnosti vstupuje během svého života do rozličných prostředí, kde se může účastnit různých aktivit. Za volnočasové aktivity můžeme označit všechny druhy činností, které ve svém volném čase člověk uskutečňuje. Současný vývoj vytváří stále příznivější předpoklady k tomu, aby se volnočasové aktivity stávaly významným celoživotním činitelem, protože v jejich průběhu dochází k rozvoji osobnosti, sociálnímu začlenění i seberealizaci. Stávají se také přípravou na smysluplné využívání volného času.

Na druhé straně vývoj aktivit u dětí a mládeže není příliš pozitivní. Prohlubuje se spíše pasivita, konzumnost a nenáročnost činností. Jejich frekvence se stále snižuje. Pouze sledování televize a hry na PC mají každodenní pravidelnost. Mezi další oblíbené činnosti patří poslech hudby, četba časopisů, schůzky s přáteli a nicnedělání. U mládeže pak návštěvy restaurací a kaváren, aktivní sportování, návštěva diskoték, kina, večírky a turistika. Mladí lidé věnují stále méně volného času ke vzdělávání. Tento trend může mít negativní dopad na celou společnost. (MŠMT, 2002, s. 6)

Cílem musí být získání zájmu dětí a mládeže, které se budou věnovat různým sportovním, kulturním či jiným aktivitám. Při tom se budou otužovat fyzicky i duševně, získávat určité návyky a učit se komunikaci. Osvojení si stereotypu a potřeby aktivního trávení volného času je dáno tím, jak je k aktivní formě odpočinku přistupováno v rodině, ve škole i v dalších subjektech realizujících volnočasové aktivity dětí.

2. Vliv prostředí na jedince

Vliv na utváření osobnosti má prostředí, ve kterém jedinec žije. „Prostředí člověka zahrnuje vedle hmotných předmětů nezbytné vztahy, tedy vedle materiálního systému duchovní systém, tj. prvky jako věda, umění, morálka apod. Podstatné tedy je, že prostředí jako jistý vymezený prostor obsahuje podněty nezbytné pro rozvoj osobnosti.“(Kraus, 2001, s. 51)

Prostředí takto spontánně ovlivňující utváření osobnosti může působit pozitivně nebo negativně.

Prostředí, kde děti a mládež tráví volný čas, je velmi rozmanité a lze ho rozdělit na:

- domácí prostředí /byt, dům, kde dítě s rodinou žije, nejbližší ohraničené okolí/;
- školy a školská zařízení, která jsou součástí škol /školní družiny, školní kluby/;
- zařízení pro výchovu mimo vyučování, která nejsou součástí škol /domy dětí a mládeže, stanice zájmových činností, domovy mládeže/;
- veřejná prostranství /ulice, parky, veřejně přístupná hřiště, areály zdraví, přírodní prostředí, restaurace, kavárny, herny, diskotéky, koncertní sály, výstavní prostory, apod./ (Hájek a kol., 2003, s. 22 - 23).

V dalších kapitolách se budu podrobněji zabývat rodinným prostředím, protože se zásadním způsobem podílí na rozvoji osobnosti dítěte a má možnost ho v rozhodující fázi ovlivňovat.

2.1 Rodinné prostředí

„Rodiče jsou kapitány lodí, které vezou vůdce tohoto světa. Tito noví cestující mají rozvíjejícího ducha, jenž vede směrem k růstu a seberealizaci. Přežití a péče o každé dítě je pevně v rukou rodičů. Zodpovědnost za ochranu a vedení mladých lidí je dnes bezpochyby obrovská.“

G. Kennet West

Osobnost dítěte je utvářena především rodinou, výrazný vliv na dítě má také úroveň výchovně vzdělávacího procesu a dále spolupráce mezi rodinou a školou.

Rodina jako primární sociální skupina je pro rozhodující většinu dětí a mladých lidí také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy. Zásadně se podílí na formování jejich osobnosti. Rodina je první instance pro předávání vzorů a volby zálib u dětí. Velmi důležitým se jeví společně strávený čas rodičů a dětí, který posiluje rodinné vztahy a uspokojuje citové potřeby dětí. Poněvadž děti potřebují lásku, řád a vzory, s nimiž by se mohly hluboce identifikovat.

Aktivita volného času významně spoluvytváří také životní styl rodiny a jsou jím zpětně ovlivňovány. Jeho demokratické pojetí umožňuje účast dětí na životě rodiny a řešení společných otázek. V takovém případě se na „rodinné radě“ mohou vyjádřit a spolurozhodovat, mohou zhodnotit uplynulý rok rodiny, navrhnout, kam rodina pojedje na společnou dovolenou, do jakých volnočasových aktivit se budou chtít zapojit. V současnosti se postavení rodiny, její možnosti i zájem působit na volný čas svých dětí, výrazně odlišují a umožňují uskutečňovat často značně odlišné alternativy. Ideální by byl aktivní zájem rodičů o to, aby se jejich děti učily svůj volný čas využívat smysluplně, různorodě, na základě svého dobrovolného rozhodování citlivě podporovaného rodiči. (Hofbauer, 2004, s. 63)

„Toto působení se uskutečňuje :

- nápodobou a reprodukcí,
- pravidelnou zájmovou činností pro děti v rodině,
- reagování na potřeby a zájmy dětí.“ (Hofbauer, 2004, s. 62)

Pokud dojde k selhání rodiny, tak se u dětí objevují potíže při zvládnutí i vyjadřování emocí, nesnáze až poruchy sociálního zrání v celoživotní perspektivě a často i potíže somatické. „Riziko selhání rodiny je o to závažnější, že se obvykle přenáší z rodičů na děti i na další generace. Děti, které vyrůstají v rizikových rodinách, se samy často chovají rizikově (častější kouření, drogy, promiskuita, školní selhání aj.) a objevují se též selhání sociální (nižší vzdělání, nezaměstnanost, kriminalita).“

(Plaňava, 2002, s. 13)

V rodinách existují dvě rizikové podmínky, a to otevřené konflikty a agrese uvnitř rodin; ochlazené, odcizené a zanedbávané prostředí. V selhávajících či rizikových rodinách bývají nápadně narušeny emoční vztahy. Opakovaně se ukazuje, že děti, které se nenaučí regulovat své emoce v rodině, nebývají později oblíbeny mezi vrstevníky. V době dospívání se děti obtížně vyrovnávají s dlouhodobě svízelným prostředím rodiny. Své konflikty s rodiči zhusta kompenzují alkoholem, drogami, rizikovým sexem či předčasným odchodem z rodiny. Rodiče obvykle nedokáží či nechtějí brát rizikové signály na vědomí a mnohdy se nezajímají o aktivity svých dětí ani o prostředí vrstevníků, s nimiž se stýkají. To vše vede k prohlubování obtíží a k narůstání krize v rodině. (Plaňava, 2002, s. 14)

Mezi nejobtížnější situace rodiny patří určitě ztráta bydlení. Do této situace se může dostat úplná rodina, která má finanční problémy. Častěji se však jedná o rodiny neúplné nebo rodiny v rozpadu. Pokud nemohou tuto situaci řešit například formou podnájmu, ucházejí se pak o ubytování v azylových domech. Mezi další důvody příchodu do azylových zařízení je odchod od partnera, rozvod nebo domácí násilí. Azylovým domům se věnuji v další části své práce.

2.2 Azylové domy v České republice

V České republice začaly azylové domy vznikat po roce 1990. Zakládaly je státní instituce, obce nebo někde nestátní organizace. Bylo také založeno občanské sdružení, které nese název Sdružení azylových domů (S.A.D.).

Sdružení azylových domů

Vzniklá organizace má v současné době více jak sto členů. Jsou zde sdruženy domy státní, nestátní, obecní i církevní. Jedná se nejen o domy pro muže, ale i pro ženy, pro matky s dětmi, seniory a domy na půli cesty.

Členství v S.A.D. (dále pouze sdružení) se stalo prestižní záležitostí. Do sdružení je přijat azylový dům na základě písemné žádosti a musí splňovat kritéria kvality v oblasti poskytování sociálních služeb. Především má jasnou, ucelenou koncepci. To tedy znamená, že azylový dům nemůže být pouze „ubytovnou“, kterou klienti jen prochází, ale musí mít program zaměřený na komplexní pomoc lidem bez

domova. Způsoby této pomoci jsou dané specifikou oblastí, zřizovatelem a v neposlední řadě i finančními možnostmi. Je to jediná organizace v České republice, která sdružuje nejrůznější typy azylových domů. V čele sdružení stojí devítičlenný výbor, který je volený na čtyři roky.

Kompetence výkonného výboru:

- je statutárním orgánem,
- řídí činnost sdružení mezi valnými hromadami tak, aby byly zajištěny cíle a poslání sdružení, zajišťuje styk s médii a prezentaci sdružení na veřejnosti,
- rozhoduje o vzniku funkce výkonného ředitele, navrhuje předsedovi sdružení jeho jmenování a odvolání,
- rozhoduje o zřízení regionálních komor a odborných pracovních skupin a rozhoduje o jejich statutu, době zřízení, trvání a rozpočtu,
- rozhoduje o všech věcech, které nejsou svěřeny do působnosti valné hromady,
- za výbor jedná navenek předseda sdružení.

Sdružení spolupracuje s Ministerstvem práce a sociálních věcí při vytváření koncepce sociální politiky ČR a aktivně se podílelo na připomínkování zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

V současné době činnost azylových domů vychází ze zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který upravuje podmínky poskytování pomoci podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči. Znění zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách uvádím v **příloze č. 1**.

Dle zákona č.108/2006 Sb. se sociální služby dělí na:

- sociální poradenství,
- služby sociální péče,
- služby sociální prevence.

Cílem služeb sociální prevence je pomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.

Azylové domy jsou jednou z forem sociálních služeb, které poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení.

Služba obsahuje tyto základní činnosti:

1. poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
2. poskytnutí ubytování,
3. pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Azylové domy pro matky s dětmi v tísní

Posláním je vytvářet bezpečné prostředí pro těhotné ženy nebo matky s nezaopatřenými dětmi v obtížné životní situaci a podpora jejich začleňování do běžného života společnosti, především podpora jejich samostatnosti a nezávislosti. Poskytují dočasné ubytování, možnost přípravy stravy a hygienu.

Azylové domy pro matky s dětmi poskytují sociální službu v nepřetržitém provozu. Zřizovateli těchto zařízení v České republice jsou církve, obce nebo orgány státu. Ubytování je poskytováno na nezbytně nutnou dobu, zpravidla nepřesahující 1 rok.

Sociální služba zahrnuje vedle ubytování zejména odborné poradenství, vyhledávání a poskytování informací, nácvik sociálních dovedností, pomoc při jednání s úřady, pracovní terapii, pomoc s péčí o děti, volnočasové aktivity, materiální pomoc aj. Aktivity zařízení vedou matku k postupné integraci do běžného života. Zásadní část práce je motivování matky k aktivnímu přístupu k problémům a k jejich řešení. Součástí resocializačního programu matky je osvojování sociálních dovedností a návyků, které následně předává dítěti. Resocializační program určený dětem je v první fázi zaměřen na zklidnění psychiky dětí, poté je program sestaven individuálně za spolupráce s matkou s cílem rozvoje sociálních dovedností dítěte. Dále se snaží o zlepšení vztahu mezi matkou a dítětem, zkvalitnění rodičovských kompetencí a získání praktických dovedností důležitých pro uplatnění na trhu práce.

2.3 Vybrané azylové domy

Tato kapitola se zaměřuje na stručný popis zařízení, ve kterých bylo šetření provedeno. Ve Zlínském kraji je celkem osm azylových zařízení pro matky dětmi. Pro svoje dotazníkové šetření jsem vybrala tři zařízení, která se od sebe liší nejen kapacitou, ale i odlišnou cílovou skupinou. Všechny však ubytovávají matky s dětmi. Zřizovatelem vybraných azylových domů je Charita ČR a v jednom případě město Uherské Hradiště. Zvláštností je Charitní dům v Kroměříži, který poskytuje ubytování i otcům s dětmi ve vlastní péči. Jedná se o ojedinělé případy, ale i takové situace už nastaly. U jednotlivých azylových domů charakterizují jejich poslání, vznik, popis zařízení, cílovou skupinu a personální zajištění služby. *(Tyto informace jsem získala studiem dokumentace v daných zařízeních, především se vždy jednalo o Metodiku provozu a výroční zprávy. Dále jsou zde informace, které zařízení využívají ke své propagaci a to především formou letáků nebo internetových stránek).*

AZYLOVÝ DŮM PRO MATKY S DĚTMI V TÍSNI UHERSKÝ BROD

Azylový dům pro matky s dětmi v Uherském Brodě vznikl 29. listopadu 2000 z budovy bývalé Zvláštní školy. Na rekonstrukci se významným způsobem podílela Nadace Civilia, pracovníci Charity a místní sponzoři a dárci. Služba vhodným způsobem doplnila chybějící formu služeb v regionu uherskobrodská. Zřizovatelem této služby je Oblastní charita Uherský Brod.

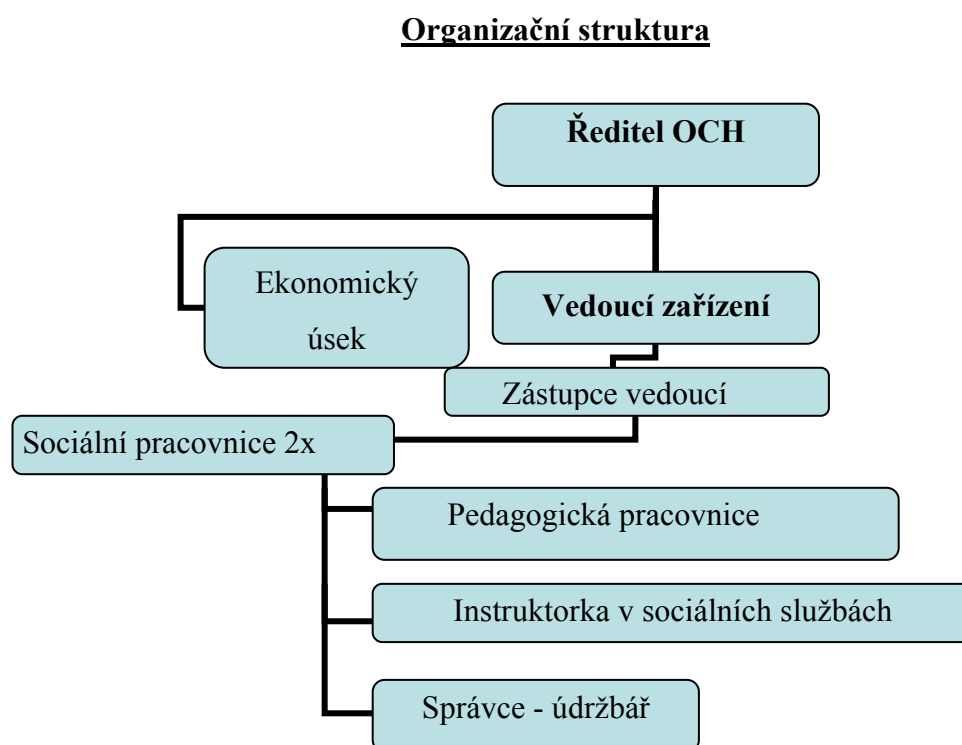
Zařízení poskytuje v nepřetržitém provozu pobytovou službu matkám s nezaopatřenými dětmi a těhotným ženám, které se ocitly v krizové nebo nepříznivé životní situaci spojené se ztrátou bydlení, kterou nezvládají řešit vlastními silami. Posláním služby je poskytnout zázemí pro řešení obtížné životní situace. Zařízení spolupracuje se sociálně - právní ochranou dětí, proto prvotní povinností matky a zároveň i podmínkou pobytu je řádná a všestranná péče o dítě. (Tomancová a kol., 2007, s. 12)

Kapacita zařízení je 7 bytových jednotek s kuchyňským koutem, WC a koupelnou. Celkem se tedy v zařízení nachází 21 lůžek s možností přistýlky. Matkám je k dispozici prádelna, společenská místnost, kuchyňka a herna pro děti. Dále mohou využívat zahradu a dětské hřiště.

Cílovou skupina:

- matky s nezaopatřenými dětmi (děti do 18 let, studenti do 26 let),
- těhotné ženy,
- matky bez přístřeší,
- matky v krizi,
- matky ohrožené domácím násilím.

Schéma 1

Pozn. Ředitel a ekonomický úsek sídlí v budově ředitelství Oblastní charity.

Pracovnice v tomto zařízení souhlasily s poskytnutím těchto informací. U dalších zařízení informuji pouze o personálním zajištění služby, protože informace o vzdělání a věku pracovníků nebyly poskytnuty.

V azylovém domě vykonávají praxi studenti středních i vysokých škol nebo sem přicházejí v Den otevřených dveří na exkurze studenti škol a veřejnost. Mohou se seznámit se společnými prostory azylového domu a vybaveností pokojů (pouze neobsazený pokoj).

Tabulka 1 Struktura zaměstnanců Azylového domu v Uherském Brodě**podle pohlaví a věku**

VĚK	ŽENY	MUŽI	Celkem
20-30 let	3	0	3
30-40 let	2	0	2
40-55 let	1	1	2
55 a více	0	0	0
Celkem	6	1	7

Tabulka 2 Struktura zaměstnanců podle pracovního zařazení

	Pracovní zařazení	Úvazek	Kvalifikace	Celková praxe	Praxe v AD
1.	Vedoucí zařízení	1	VOŠ	15	6
2.	Zástupce zařízení	1	SŠ	26	6
3.	Sociální pracovnice	1	VŠ	3	2
4.	Sociální pracovnice	1	VŠ	2	2
5.	Pedagogická pracovnice	1	SŠ	18	3
6.	Instruktor v soc. službách	1	SŠ	5	3
7.	Správce - údržbář	0,5	OU	24	10

Dále pracovnice tohoto zařízení vytvořily prezentaci Azylového domu pro matky s dětmi v tísni, kterou předvádějí na školách nebo různých akcích, kdy je veřejnost seznamována s tímto zařízením. Spolupracuje také s dobrovolníky, kteří se uplatňují především ve volnočasových aktivitách. V současné době zde pracují dva dobrovolníci.

CHARITNÍ DŮM KROMĚŘÍŽ

Charitní dům poskytuje dvě sociální služby:

- azylové ubytování = poskytuje ubytování, zajištění stravy a sociální poradenství
- sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi = pomáhají při nácviku dovedností jako např. vaření, úklid v domácnosti, péče o sebe, při jednání s úřady a jinými organizacemi, nabízí zájmové činnosti ve volném čase. Služba je poskytována i po odstěhování z Charitního domu.

AZYLOVÉ UBYTOVÁNÍ PRO MATKY S DĚTMI A ŽENY V TÍSNI

Zřizovatelem Charitního domu je Oblastní charita Kroměříž. Posláním je poskytnout matkám s dětmi, samotným ženám, případně otcům s dětmi ve vlastní péči krátkodobé ubytování v bezpečném prostředí a podporu v tíživých situacích, které nejsou schopni sami vlastními silami zvládnout. Poskytované služby vychází z jejich schopností a možností, respektují jejich zájmy, jsou plánované a směřují k naplnění individuálních potřeb každého z nich.

Cílová skupina:

- matky s dětmi,
- otcové s dětmi ve vlastní péči,
- samotné ženy do důchodového věku,
- oběti domácího násilí,
- oběti obchodování,

kteří se ocitli v tíživé bytové situaci, nebo jsou oběti domácího násilí a chtějí svou situaci řešit využitím sociálních služeb Charitního domu a na řešení své situace se chtějí aktivně podílet. To znamená, že osoby, které hledají pouze ubytování a nechtějí spolupracovat na řešení svých problémů nemůžou v Charitním domě bydlet.

(Přikrylová a kol., 2007, s. 10)

Jedná se o samostatně stojící třípodlažní objekt na okraji města. Za budovou jsou dvě dětská hřiště, pískoviště a prolézačky pro děti.

V Charitním domě je 26 bytových jednotek. Nachází se zde byty 1+0 pro samotné ženy a matky /otce s nejvíce třemi dětmi. Dále byty 1+1 pro matky / otce se čtyřmi a více dětmi. V každém bytě je kuchyňská linka s vaříčem a koupelna se sprchovým koutem a záchodem. V zařízení je jeden byt pro dvě samotné ženy, které mají kuchyňskou linku a koupelnu se záchodem společnou. Všechny byty jsou vybaveny nábytkem, proto si nově příchozí klienti nemohou vzít svůj vlastní nábytek. Mimo svoji bytovou jednotku mají matky k dispozici společné prostory. V přízemí budovy se nachází klubovna s televizí a DVD přehrávačem, prádelna, kolárna pro úschovu kol a dětských kočárků. Dále výtvarná dílna, kde se pořádají programy pro děti i dospělé. Kromě toho i herna, která slouží jako školička pro nejmenší děti. V prvním patře je umístěna studovna, charitní šatník a kanceláře pro pracovníce zařízení. V druhém patře je kužárna a společná kuchyňka.

Personální zajištění zařízení:

- vedoucí zařízení/sociální pracovníce,
- zástupce vedoucí/ sociální asistentka,
- sociální pracovníce,
- sociální pedagog (2),
- sociální asistentky (5),
- údržbář.

SOCIÁLNĚ AKTIVIZAČNÍ SLUŽBY PRO RODINY S DĚTMI

Sociálně aktivizační služby pro rodinu s dětmi jsou terénní, popřípadě ambulantní sociální služby poskytované rodině s dětmi, jejichž vývoj je v důsledku dopadů dlouhodobé krizové sociální situace ohrožen a jejichž rodiče ji nedokáží sami bez pomoci překonat. Terénní služba je určena pro rodiny, případně samotné matky s dětmi v regionu kroměřížska. Služba je poskytována od 1.1.2009.

Sociálně aktivizační služba je pomoc a podpora rodinám s dětmi v nepříznivé sociální situaci a rodinám ohroženým společenským vyloučením. Tato pomoc a podpora směřuje k obnovení funkčnosti a nezávislosti rodin, přebrání větší zodpovědnosti

za sebe a svou rodinu a jejich plnohodnotného začlenění do společnosti s respektem k jejich individuálním schopnostem a možnostem.

Cílem je obnovení fungování rodin s dětmi, umožnění zdravého vývoje dítěte v přirozeném prostředí rodiny, prevence odebrání dítěte z rodinného prostředí, osvojení takových dovedností, schopností a stereotypů, které umožní snazší začlenění rodin zpět do běžné společnosti, snížení závislosti uživatelů na systémech sociální pomoci.

Cílovou skupinou:

- rodiny s dětmi do 18 let v nepříznivé sociální situaci,
- rodiny ohrožené sociálním vyloučením,
- uživatelé azylového domu,
- neúplné rodiny s dětmi,
- rodiny ohrožené chudobou, pobírající dávky hmotné nouze a další dávky,
- rodiny, kde je ohrožen osobnostní vývoj dítěte - zanedbávající péče o děti,
- rodiny doporučené SPOD.

Služby jsou poskytovány na základě:

- dodržování základních lidských práv a svobod, ochranu důstojnosti,
- atmosféry důvěry a bezpečného prostředí,
- respektování individuálních potřeb, cílů a schopností,
- podpora všech aktivit, které vedou k řešení tíživé životní situace,
- pomoc týmu pracovníků zařízení a dalších institucí.

Jedná se o individuální práci s rodinami, případně samotnými rodiči s dětmi ambulantní nebo terénní formou dle jejich aktuálních potřeb a požadavků. Služby jsou poskytovány bezplatně.

AZYLOVÝ DŮM PRO ŽENY A MATKY S DĚTMI V UHERSKÉM HRADIŠTI **– VÉSKÁCH**

Provoz byl zahájen 1.7.2006 obecně prospěšnou společností Petrklíč, jejímž zakladatelem je město Uherské Hradiště. Ubytovány zde mohou být nejen ženy z Uherského Hradiště a jeho spádových obcí, ale také ze vzdálenějších míst.

Obecně prospěšná společnost Petrklíč, provozující azylový dům pro ženy a matky s dětmi pomáhá zvládnout nepříznivé životní období těmto osobám a usnadňuje jim tak sociální začlenění.

Cílová skupina:

- oběti domácího násilí,
- ženy a děti bez přístřeší nebo žijící v bytových podmínkách,
- osoby, které nejsou schopny vlastními silami zvládnout náhlou životní situaci,
- osoby, žijící v nevyhovujícím rodinném prostředí,
- klientka dětského domova, která dosáhla zletilosti a nemá ubytování.

Jedná se o samostatně stojící dvoupodlažní objekt, k němuž přiléhá oplocený pozemek zahrady. Budova leží uvnitř zóny příměstského bydlení v rodinných domech, jedná se o zrekonstruovanou bývalou školu, upravenou pro potřeby azylového domu. Navíc zde zůstalo zachováno zařízení občanské vybavenosti – pobočka městské knihovny.

Kapacita zařízení je sedm bytových jednotek a pro akutní případy je zde k dispozici tzv. krizový pokoj. Byty s vlastním sociálním zařízením a kuchyňskou linkou jsou plně vybaveny s možností okamžitého nastěhování. Dětem je k dispozici útulná herna s televizí. Doba pobytu v azylovém domě je omezena na půl roku s možností prodloužení smlouvy na jeden rok. Azylový dům pro ženy a matky s dětmi v Uherském Hradišti – Věskách nabízí možnosti řešení ženám, které se ocitly v obtížné životní situaci.

Na činnost zařízení dohlíží správní a dozorčí rada města Uherské Hradiště. Petrklíč, o.p.s. je partnerem projektu „Komunitní plánování sociálních služeb

v Uherském Hradišti“. Krajský úřad Zlínského kraje vydal rozhodnutí o.p.s. Petrklíč o Pověření k výkonu sociálně - právní ochrany dětí.

Personální zajištění:

- ředitelka,
- sociální pracovnice(5).

Zlínský kraj realizuje od 1.10. 2009 projekt s názvem „Poskytování služeb sociální prevence ve Zlínském kraji“, který je financován z Evropského sociálního fondu a rozpočtu ČR. Tento projekt je zaměřen na poskytování vybraných sociálních služeb, zejména služeb sociální prevence dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Zlínský kraj tímto projektem řeší zajištění výše uvedených služeb osobám sociálně vyloučeným nebo ohroženým sociálním vyloučením na celém území Zlínského kraje.

Všechny vybrané azylové domy pro matky s dětmi jsou zařazeny do tohoto projektu a získaly tak finanční prostředky, které budou sloužit ke zkvalitnění stávajících sociálních služeb a jejich dalšímu rozvoji. Pomocí získaných financí z ESF mohou realizovat dlouho plánované aktivity pro klientky a jejich děti a zlepšit poskytovanou službu.

Dále mají Pověření k výkonu sociálně - právní ochrany dětí v tomto rozsahu:

- pomoc rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě,
- poskytování nebo zprostředkování rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte a při péči o dítě zdravotně postižené,
- pořádání v rámci poradenské činnosti přednášek a kurzů zaměřených na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovou.

Každý azylový dům má vypracovanou Metodiku řízení provozu podle Standardů kvality sociálních služeb. Pracovníci musí splňovat kvalifikační předpoklady a požadavky stanovené zákonem č.108/2006 Sb., o sociálních službách.

Přechodné ubytování je poskytováno v zařízených garsoniérách s kuchyňskou linkou a sociálním zařízením. V jednotlivých azylových domech platí Domovní řády, které zajišťují dodržování hygienických předpisů a pořádku.

V případě utajených pobytů platí určitá opatření pro zajištění bezpečnosti matky a jejich dětí. K jejich ochraně napomáhá nainstalovaný kamerový systém a také přístup návštěv do azylového domu je regulován. Za pobyt matka platí podle stanoveného ceníku. Pokud je kapacita zařízení naplněna, tak se hledají volná lůžka v jiných azylových zařízeních.

Základní principy poskytovaných služeb:

- bezpečné zázemí pro řešení obtížné životní situace, psychická podpora,
- princip respektování důstojnosti člověka,
- princip respektování práva na soukromí,
- princip spoluúčasti a spolurozhodování,
- princip důvěry, anonymity,
- princip vzájemné podpory a pomoci,
- princip vedení k převzetí odpovědnosti za sebe a své děti.

Sociální pracovníce v azylových zařízeních musí brát v úvahu, že jsou zde i matky, které mnohdy nevyrostaly ve funkční rodině a nepoznaly potřebné zázemí, péči, lásku, náklonnost, sebedůvěru a pocit osobní důležitosti. Proto musí být empatické, ochotné naslouchat a mít velkou dávku trpělivosti. Dále by měly respektovat základní lidská práva, nejednat s předsudky a umět si získat důvěru maminek.

V případě přijetí na azylový pobyt sociální pracovníce sepisují s matkami smlouvu o azylovém ubytování, sociální anamnézu a individuální plán. Klientky podepisují čestné prohlášení o jejím zdravotním stavu a dále sepíší seznam věcí v osobní vlastnictví. Po uzavření Smlouvy o azylovém ubytování je klientce přidělen klíčový pracovník, se kterým společně vytvoří Individuální plán, který zahrnuje postupné kroky k řešení její sociální situace. Následně spolupracují při jeho realizaci, to znamená při plnění jednotlivých cílů.

Nejčastěji stanovené cíle klientkami azylových zařízení:

- nalezení samostatného bydlení,
- nalezení práce.

Krátkodobé cíle:

- nalezení pomoci, rady, rovnováhy, zklidnění,
- sebereflexe vlastního chování - přemýšlení nad vlastními návyky chování a způsoby reakcí,
- přemýšlení nad tím, co spouští negativní reakce chování – tzv. spouštěcí mechanismy,
- ujasnění si vztahů k druhým a komunikace s nimi,
- zlepšení vlastního psychického stavu nebo psychického stavu dětí,
- upevnění vzájemného vztahu mezi matkou a dítětem,
- přemýšlení nad problémy a důvody jejich vzniku,
- nalezení možného způsobu řešení problému,
- nezávislost na podobných zařízeních a na sociální pomoci,
- ucelené informace v oblasti závislostí (alkohol, drogy, automaty), jejich možného rozlišení a hledání řešení,
- získání nových dovedností (PC, orientace na internetu, vaření, výchova dětí apod.),
- zlepšení mezilidských, společenských, případně rodinných vztahů (Tomancová a kol., 2007, s. 20).

V rámci poskytování služeb zařízení spolupracují s orgány sociálně - právní ochrany dětí, úřady místní samosprávy, školskými zařízeními, nestátními a příspěvkovými organizacemi, lékaři, soudy, městskou a státní policií. V případech domácího násilí spolupracují s Intervenčním centrem ve Zlíně a Projektem Magdala. Jedná se o síťový projekt Charity České republiky, který zajišťuje krizovou a komplexní pomoc těm, kdo zažili domácí násilí a obchodování s lidmi (nucenou prostituci či nucenou práci). Koordinační centrum funguje v rámci Arcidiecézní charity Praha.

Závěrem bych chtěla říci, že při řešení řady problémů v sociální oblasti je velmi důležitá spolupráce všech zainteresovaných orgánů a jednotlivých zařízení. Jen při takto uplatňované spolupráci budou schopni pomoci nejen lidem v nouzi. Především je velmi důležitá otázka financování těchto zařízení. Soustava sociálních služeb by měla zahrnovat preventivní programy. Lidem bez domova je třeba poskytnout zázemí pro pokrytí jejich základních potřeb, aby nabrali síly k řešení své obtížné situace.

Nabízet jim účinnou podporu reintegrace, např. formou azylového bydlení, rozvíjení pracovních schopností, rekvalifikace a vzdělávacích programů. Konečným cílem by měl být člověk samostatný, nezávislý na profesionální pomoci a odpovědný sám za sebe.

3. Empirické šetření v azylových domech

Cílem práce je jednak seznámit se s problematikou azylových zařízení pro matky s dětmi ve Zlínském kraji. Dotazníkovým šetřením zmapuji, jak děti žijící se svou matkou v azylových domech tráví svůj volný čas. Zda navštěvují školní či mimoškolní zařízení věnující se volnočasovým aktivitám pro děti a jak často využívají nabídky programů pořádaných v azylových domech. Vymezím, která věková skupina dětí se nejvíce zapojuje do nabízených programů v azylových zařízeních. Hlavním cílem je zjistit, jestli mohou nabízené programy pracovníci v azylových domech pozitivně ovlivňovat volný čas dětí a předcházet tak vzniku sociálně patologických jevů. Zda podporují rozvoj zájmů u dětí a naučí je smysluplnému využívání volného času.

3.1 Zvolené metody šetření

Budu zkoumat danou problematiku na základě studia odborné literatury, dotazníkového šetření, analýzy písemných dokumentů a kasuistik dětí.

Hypotéza:

Předpokládám, že děti žijící se svou matkou v azylovém zařízení, využívají volnočasové aktivity pořádané v azylových zařízeních častěji než ve školních a mimoškolních zařízeních.

Místo dotazníkového šetření:

Pro dotazníkové šetření byly vybrány tři azylové domy ve Zlínském kraji záměrně s různou kapacitou, ale i odlišnou cílovou skupinou respondentů. Všechny však ubytovávají matky s dětmi. Základní vzorek tvoří respondentky ubytované v těchto azylových domech. Jedná se o Charitní dům v Kroměříži, Azylový dům pro matky s dětmi v tísni v Uherském Brodě a Azylový dům pro ženy a matky s dětmi v Uherském Hradišti – Veskách.

Základní počet respondentů v těchto zařízeních je 40 (100%). Do šetření však nebyly zařazeny tři bezdětné ženy, proto **vybraný vzorek** pro dotazníkové šetření tvoří **37 respondentů** (92%).

Z hlediska jednotlivých metod a technik výzkumu bylo rozhodnuto o použití kvantitativní výzkumné metody, přičemž technikou sběru dat byl zvolen dotazník a to dotazník nestandardizovaný, vlastní konstrukce. Takovou metodu jsem zvolila proto, že lze její pomocí získat potřebné informace pro praktickou část této práce v dostatečném množství, přičemž je respondentům zaručena anonymita, aby byla zachována důvěrnost informací. Dotazník byl vytvořen z uzavřených a polouzavřených otázek, které byly voleny tak, aby pomohly zjistit zájmy dětí a mládeže ve volném čase.

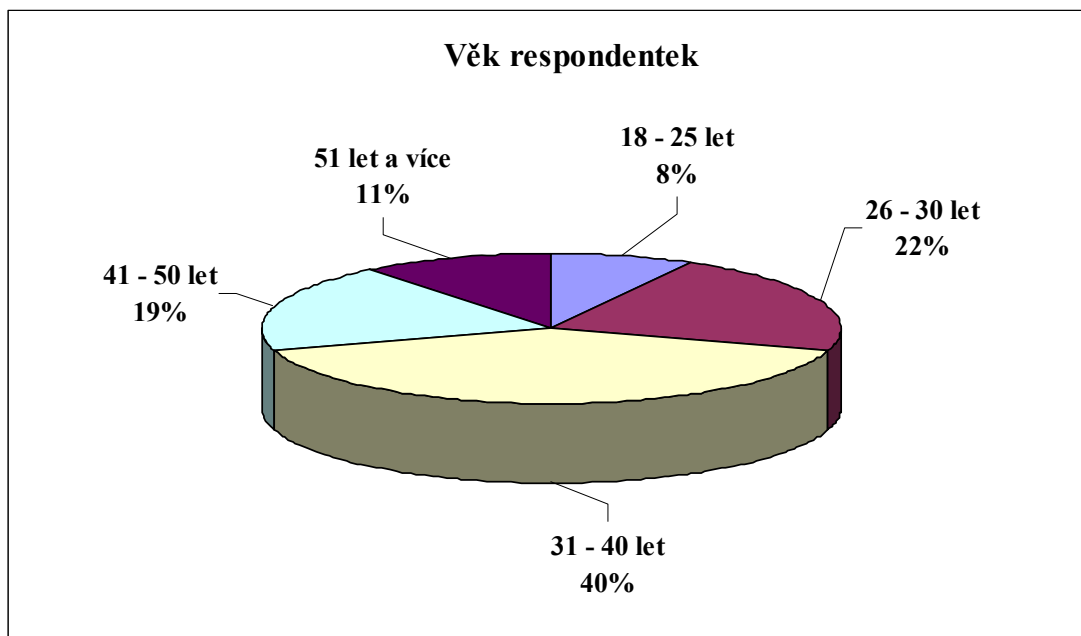
Spolehlivost a hodnověrnost dotazníku byla ověřena předvýzkumem, který se uskutečnil v srpnu v Azylovém domě pro matky s dětmi v tísní v Uherském Brodě. Zde předložený dotazník obsahoval 40 otázek. Při následném vyhodnocování odpovědí na položené otázky bylo zjištěno, že některé otázky jsou respondentům nejasné. Proto byl následně dotazník upraven a ve výsledku obsahuje 32 otázek. Tímto předvýzkumem došlo ke zkvalitnění konečné podoby dotazníku.

V další části vyhodnocuji graficky a slovně vypracované dotazníky. Vzhledem k získaným odpovědím a pro lepší názornost, jakož i pro následující vyhodnocení, se tato metoda jeví jako nejpřehlednější. Pro názornost uvádím vzor vypracovaného dotazníku (viz.: **příloha č. 2**). Pozitivní je 100% návratnost dotazníků, neboť tyto byly rozdány a vyplněny v rámci schůzek s matkami v jednotlivých zařízeních.

3.2 Vyhodnocení výsledků šetření

Otázka č.1 „Pohlaví a věk respondentů.“

Graf 1: Věk respondentek

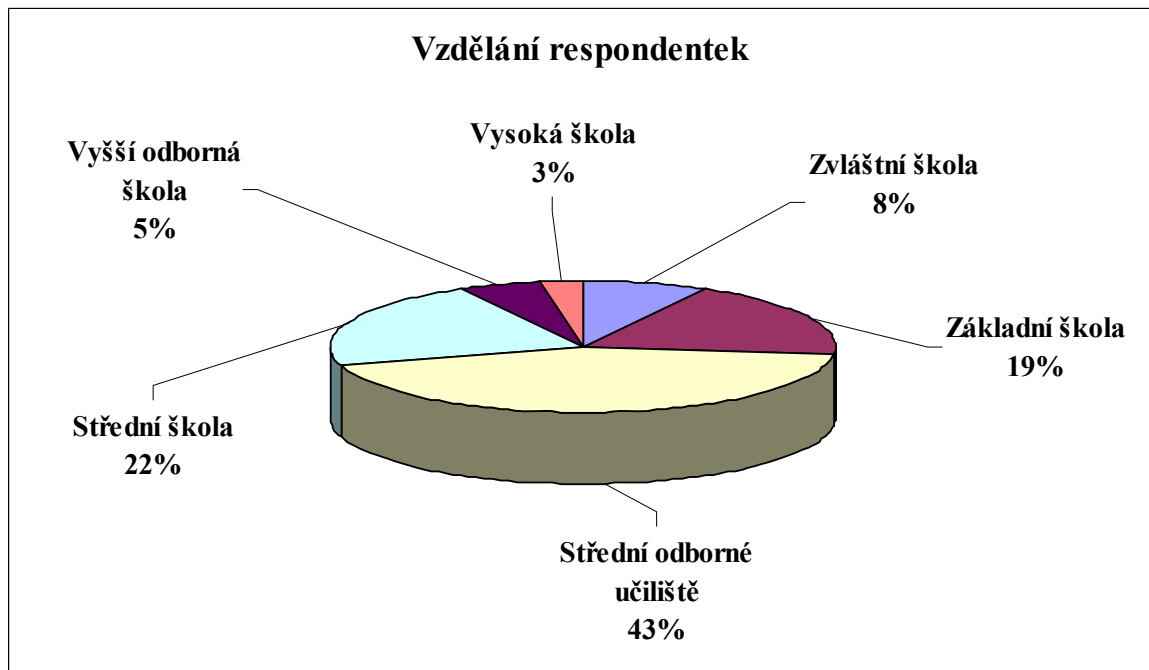

Všechny respondentky jsou ženského pohlaví (100%). Tento fakt můžeme vysvětlit tím, že v době dotazníkového šetření nebyl ubytován v azylovém domě ani jeden otec s dětmi ve vlastní péči. Z tohoto důvodu není otázka pohlaví graficky zpracována.

Podle věkového rozmezí je nejpočetnější skupina respondentek ve věku od 31 do 40 let (40%). V této věkové skupině jsou také respondentky s největším počtem dětí. Ve většině případů na jednu respondentku připadnou tři děti. Další velkou skupinou jsou respondentky ve věku od 26 do 30 let (22%). Zde se počet dětí na jednu respondentku velmi odlišoval. Dále z dotazníku vyplynulo, že jsou zde i respondentky, které mají starší děti umístěny v dětském domově a dokonce ve dvou případech byly svěřeny do péče otce. Větší soubor také znázorňují respondentky starší 40 let (19%) a respondentky nad padesát let představují 11% z celkového počtu. Nejméně početnou věkovou skupinou jsou respondentky od 18 do 25 let (8%). Z celkového výsledku lze konstatovat, že ve vybraných zařízeních **jsou zastoupeny všechny věkové kategorie** respondentek.

Otázka č. 2 „Nejvyšší dosažené vzdělání respondentek.“

Graf 2: Vzdělání respondentek

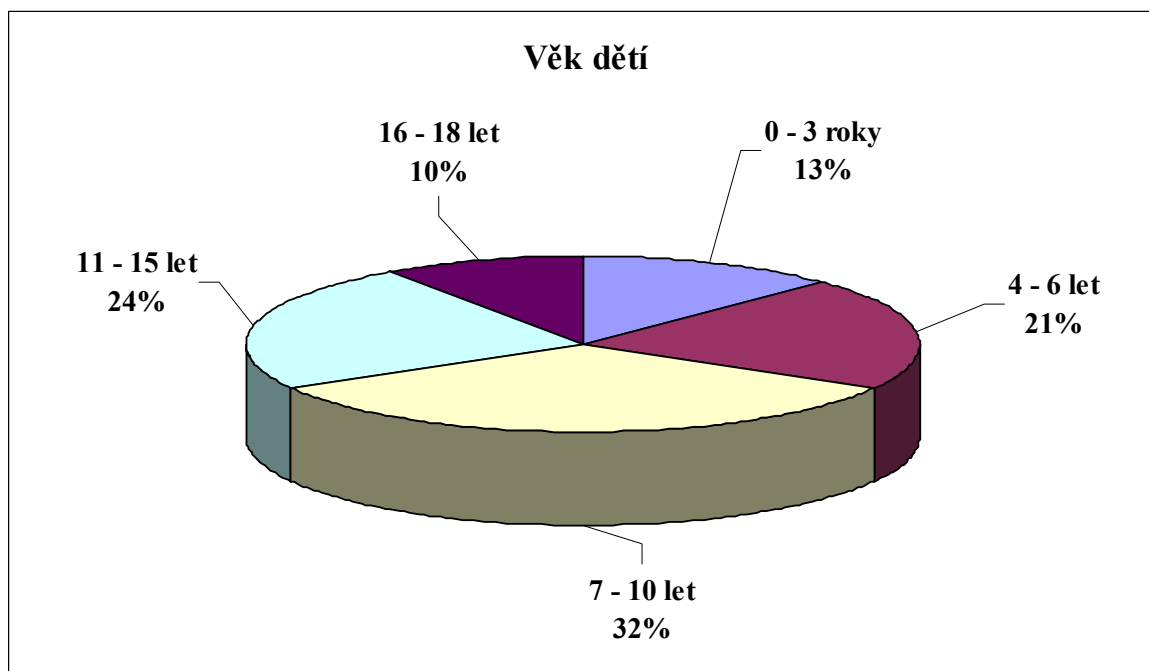
Největší množství respondentek absolvovalo Střední odborné učiliště (43%). Nejčastější profesí byla prodavačka nebo švadlena. Střední školu vystudovalo 22% respondentek. Ukončenou Základní školu má 19% respondentek. Zvláštní školu uvedlo 8% respondentek. Vyšší odbornou školu dokončilo 5% respondentek. Jedna respondentka uvedla vysokoškolské vzdělání (3%).

Z odpovědi na tuto otázku vyplývá, že služeb azylových zařízení využívají respondentky s různých vzděláním. Ve sledovaném vzorku se objevila i vysokoškolsky vzdělaná respondentka, která jako důvod příchodu do azylového domu uvedla domácí násilí. Z výsledků je dále patrné, že respondentky s nižším vzděláním žádají opakovaně o ubytování v těchto zařízeních.

Ze získaných odpovědí se dá usuzovat, že úroveň vzdělání respondentek souvisí se zaměstnaností. Lze předpokládat, že většina respondentek zpravidla po změně bydliště obtížněji hledá uplatnění na trhu práce a v případě nezaměstnanosti **vzniká ekonomická závislost na sociálních dávkách.**

Otázka č. 3 „Věk dětí.“

Graf 3: Věk dětí

Všechny respondentky mají dohromady 83 dětí. Do dotazníkového šetření jsou však zařazeny pouze děti ubytované se svou matkou v azylovém zařízení, tudíž se jedná celkem o **72 dětí** (100%). Ostatních 11 dětí se svojí matkou v současné době nežije a jsou umístěny v dětském domově, další žijí se svým otcem, anebo jsou již zletilé.

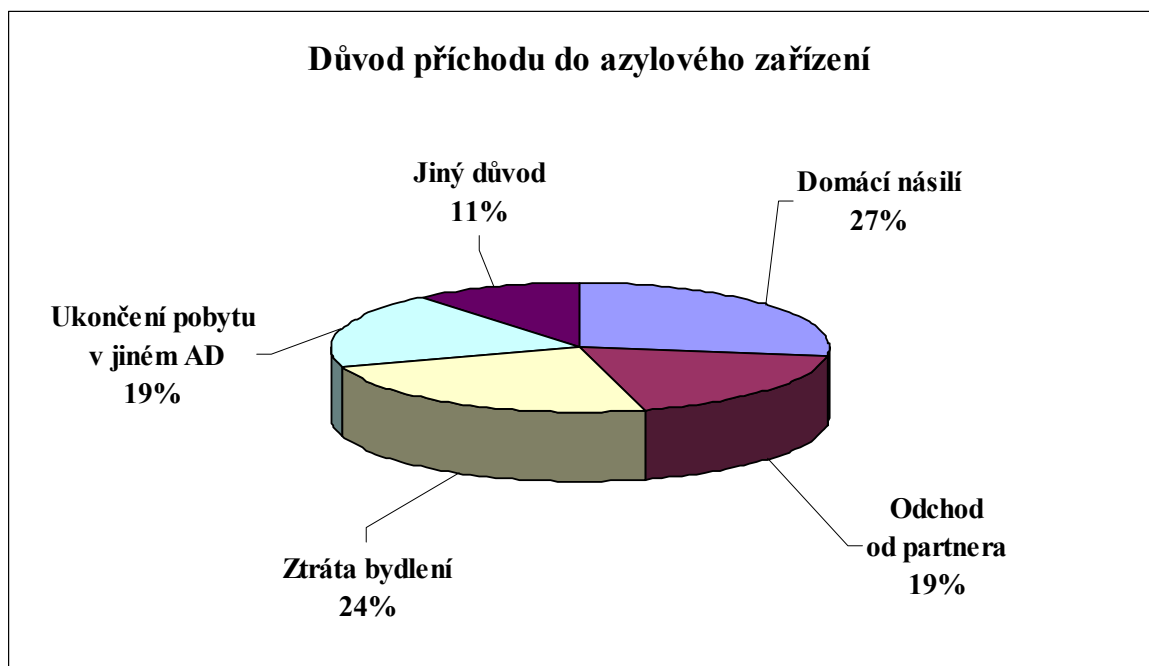
Soubor dětí se skládá ze 43 chlapců a 29 dívek.

Věková kategorie 0 – 3 roky je zastoupena 13% a tvoří ji 6 chlapců a 3 dívky. Kategorie 4 - 6 let představuje 21% z celkového počtu dětí a je zastoupena 8 chlapci a 7 dívkami. Nejpočetnější skupinu tvoří děti ve věku od 7 - 10 let (32%). Z toho 18 chlapců a 6 dívek. Další větší soubor tvoří děti ve věku 11-15 let (24%). Z toho 9 chlapců a 8 dívek. Kategorie 16 - 18 let představuje 10% a tvoří ji 2 chlapci a 5 dívek.

Z výsledků je patrné, že markantně převažuje počet chlapců. Pokud jde o jednotlivé věkové kategorie, nejméně početnou skupinu tvoří mládež ve věku 16 – 18 let. Jinak lze konstatovat, že dětem určitě schází při výchově mužský vzor, a to zejména chlapcům.

Otázka č. 4 „Co bylo důvodem Vašeho příchodu do azylového zařízení?“

Graf 4: Důvod příchodu do azylového zařízení

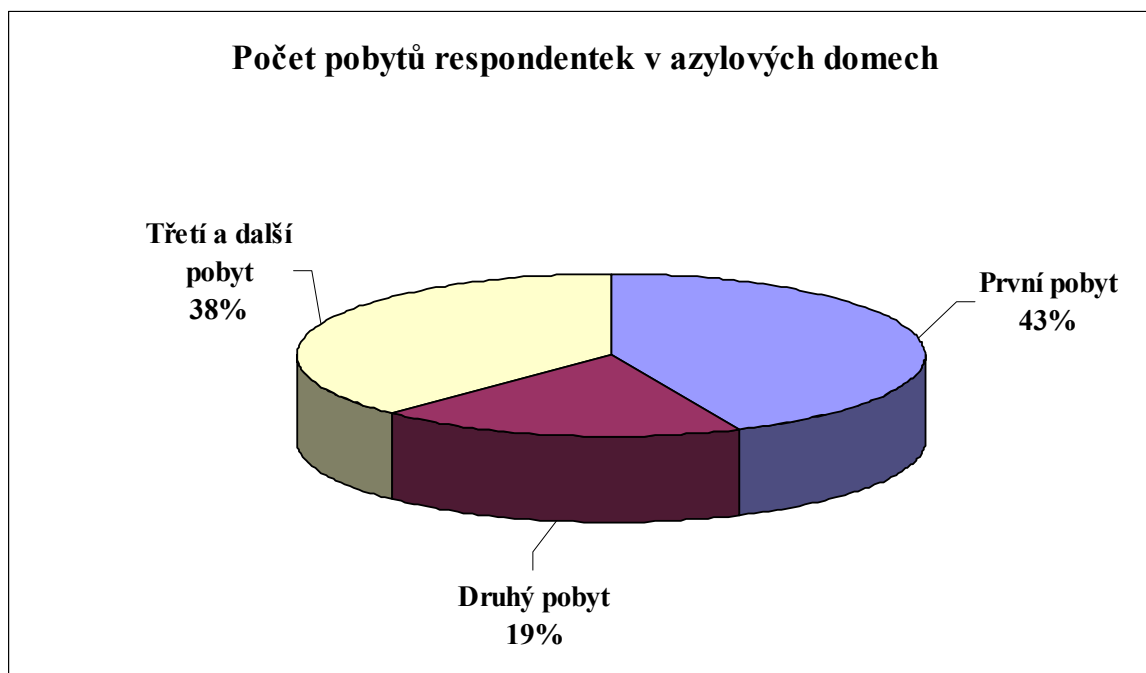

Z odpovědí vyplývá, že mezi nejčastější důvod příchodu do azylového zařízení je domácí násilí (27%). Tento počet je zarážející, protože ukazuje, kolik žen je svým partnerem týráno, ať už psychicky nebo fyzicky. V posledních letech se tematika domácího násilí dostává více do povědomí veřejnosti, ale stále řada žen zůstává se svým partnerem jenom proto, že nemá kam s dětmi odejít a bývají na svém partnerovi ve většině případů i ekonomicky závislé. Další početná skupina respondentek uvedla jako důvod ztrátu bydlení (24%). V tomto případě se může jednat o výpověď či vystěhování z bytu, exekuce, nebo vysoké ceny podnájmu. Proto vzniklé **azylové domy mohou** těmto ženám **poskytnout potřebné zázemí**. Odchod od partnera uvedlo 19% dotazovaných a stejný počet respondentek uvedlo ukončení pobytu v jiném azylovém zařízení. Z výsledků lze konstatovat, že řada respondentek je v současné době neschopna zajistit si stálé bydlení a opakovaně žádají o ubytování v azylových domech. Důvodem může být nedostatek sociálních bytů nebo špatná finanční situace respondentek pro kterou nejsou schopny hradit nájemné v pronajatých bytech. Dále musím podotknout, že **časté stěhování má výrazný vliv na respondentky a jejich děti**. Nejenom změna týkající se bydlení, ale především vystídání školy v průběhu školního roku, ztráta kamarádů a také přerušení docházky do zájmových kroužků a mimoškolních zařízení.

Otázka č. 5 „O kolikátý pobyt v azylovém zařízení se jedná?“

Otázka č. 6 „Uved'te, celkovou dobu pobytu v azylových domech?“

Graf 5: Počet pobytů respondentek v azylových domech

Z odpovědí lze konstatovat, že u 16 respondentek se jedná o první pobyt v azylovém zařízení. Se svými 43% představují největší soubor. Podruhé je v tomto zařízení 7 respondentek. Třetí pobyt potvrdilo 14 respondentek, v tomto případě se jedná o 38%. Z celkového výsledku, lze říci, že ve sledovaném vzorku bylo 21 respondentek **opakovaně ubytováno v azylovém zařízení**. Představují **57% z celkového počtu**.

Zvláštností byla respondentka, která uvedla, že žije se svým šestiletým synem více jak pět let v azylových domech. Zde se potvrzuje určitá forma závislosti na sociální pomoci. Cílem azylových domů je především samostatný klient, nezávislý na profesionální pomoci, ale je zřejmé, že se to vždy nepodaří. U respondentek, které jsou z důvodu neplacení nájmu vystěhovány z bytu, zpravidla azylové zařízení jako první kontaktují pracovnice sociálního odboru. Zprostředkovávají kontakt mezi zájemkyní a pracovníci azylových domů. Při telefonickém rozhovoru je respondentka vyzvána k osobní návštěvě zařízení, aby se seznámila s podmínkami pobytu a prohlédla si prostory azylového zařízení.

Otázka č. 7 „Jak se přizpůsobujete Vy i děti pobytu a režimu v azylovém zařízení?“

Graf 6: Přizpůsobení se režimu v azylovém zařízení

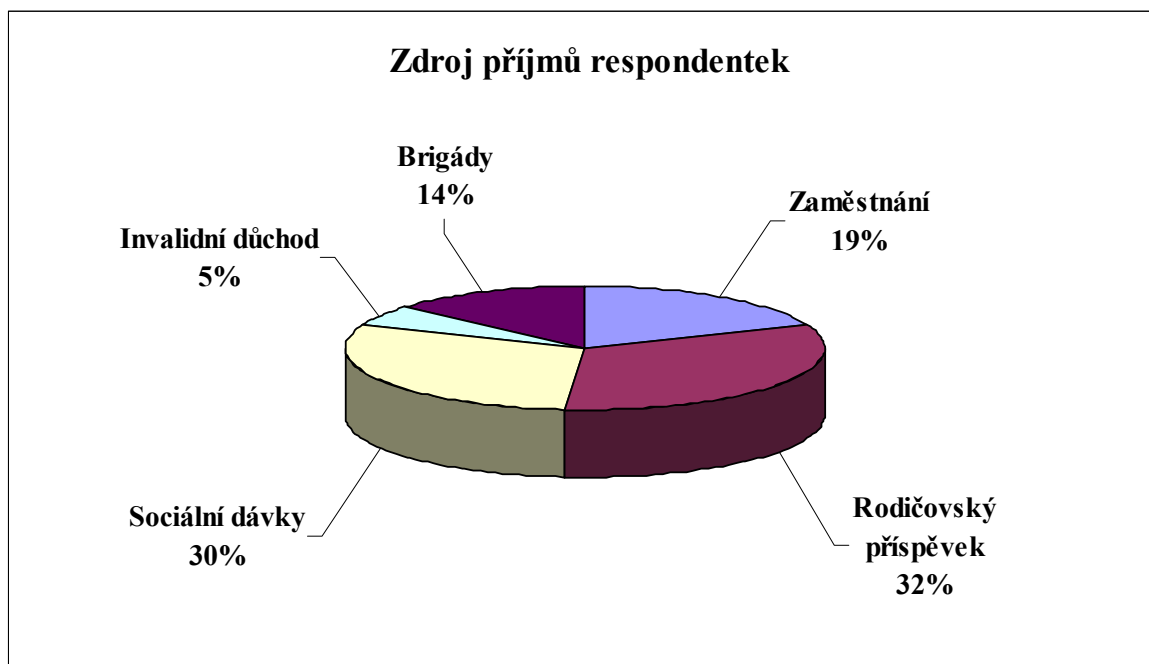

Z daných výsledků vyplývá, že **76%** respondentek **nemá problémy s režimem** v azylových zařízeních. Všechna zařízení spolupracují se sociálně - právní ochranou dětí, proto prvotní povinností matky a zároveň i podmínkou pobytu je řádná a všestranná péče o dítě. V průběhu pobytu jsou matky povinny dodržovat podmínky, které jsou pevně stanoveny v Domovních řádech. V případě závažného porušování Domovního řádu může být ukončen pobyt respondentek v domově předčasně, s tím je respondentka seznámena při přijetí. Dále je každá respondentka informována o svých právech a povinnostech. Azylová zařízení ovšem nejsou určena pro osoby, které hledají pouze ubytování a nechtějí spolupracovat při řešení svých problémů. Vždy je na respondentky kladen důraz, aby aktivně řešily svoji situaci. To může být i jeden z důvodů nespokojenosti některých ubytovaných respondentek. Z odpovědí na tuto otázku je patrné, že **nespokojeno s režimem** v těchto zařízeních je **24% respondentek**.

Některé do dotazníku uvedly, co se jim v zařízení nelíbí. Většinou šlo o prodloužení návštěvních hodin, vysokou úhradu za bydlení nebo hlášení odchodů, tedy v podstatě se jedná o podmínky stanovené Domovním řádem.

Otázka č. 8 „Uveďte, jaký je zdroj Vašich příjmů?“

Graf 7: Zdroj příjmů respondentek

Ze získaných výsledků je patrné, jak malé procento respondentů dochází do zaměstnání (19%). Jedná se pouze o 7 respondentek. Příležitostné zaměstnání nebo brigádu uvedlo 5 respondentů (14%). Invalidní důchod pobírají dvě respondentky (5%). Sociální dávky pobírá 30% respondentů, i když mezi ně nebyl záměrně zařazen rodičovský příspěvek. Důvodem bylo zjistit, kolik respondentek je na mateřské dovolené. Z šetření vyplynulo, že rodičovský příspěvek pobírá 12 respondentek (32%). Pokud zařadíme rodičovský příspěvek mezi sociální dávky, tak můžeme konstatovat, že **sociální dávky pobírá 62% respondentů**.

Dalším velkým problémem je dlouhodobě zadluženost respondentů, kdy na jejich majetek je uvalena exekuce a v podstatě nemají se svými dětmi žádný příjem. V těchto případech se pracovnice azylových domů obracejí na Asociaci občanských poraden, v rámci projektu „Dluhové poradenství“, kde poskytují občanům bezplatné odborné sociální poradenství. Lze se domnívat, že při pobírání sociálních dávek se u respondentů i jejich dětí **snižuje životní úroveň** a finanční prostředky využívají na úhradu nejnnutnějších životních potřeb. Z tohoto důvodu se u nich zmenšuje zájem o kulturní, společenské, sportovní a další mimoškolní aktivity jejich dětí.

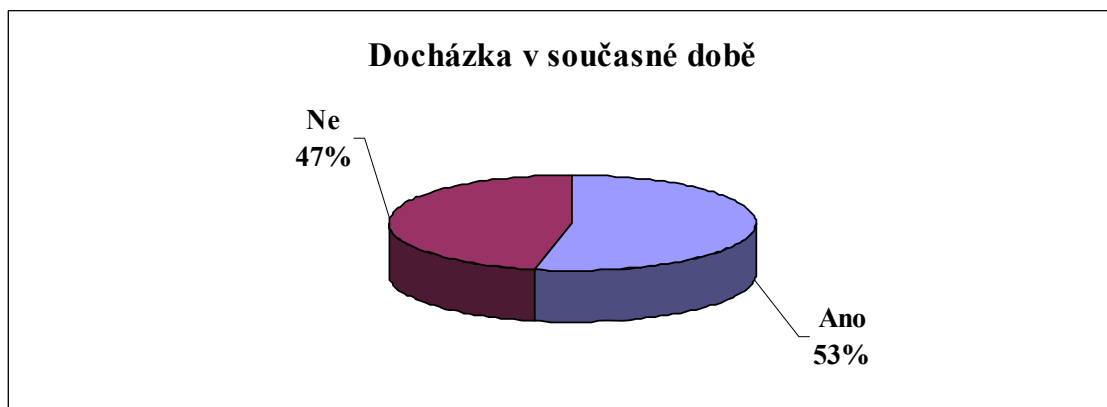
Otázka č. 9 „Před příchodem do azylového domu navštěvovalo dítě mateřskou školku?“

Otázka č.10 „Po příchodu do azylového domu navštěvuje dítě mateřskou školku?“

Graf 8: Docházka do MŠ dříve

Graf 9: Docházka do MŠ v současné době

Do odpovědi na tuto otázku bylo zařazeno **15 dětí ve věku 3 - 6 let**. Z daných výsledků vyplývá, že před příchodem do azylového domu navštěvovalo mateřskou školku 11 dětí (73%). Po příchodu do zařízení dochází do mateřské školky pouze 8 dětí (53%). Není však patrné, jaký je důvod tohoto poklesu. Lze se domnívat, že se může jednat o nedostatek míst v mateřských školách nebo v důsledku zhoršení finanční situace. Je třeba si také uvědomit, že podle zákona není povinnost navštěvovat mateřské školu, a je možné to pouze respondentkám doporučovat jako dobrou přípravu na vstup do základní školy. V současné době se stále více objevují děti s odkladem školní docházky. Důvodem bývá školní nezralost, špatná výslovnost nebo neschopnost se soustředit. Lze předpokládat, že pravidelnou docházkou do předškolního zařízení se může odkladu školní docházky předcházet. V Charitním domě v Kroměříži provozují 3x v týdnu školičku pro děti v dopoledních hodinách, kde s dětmi pracuje sociální pedagožka.

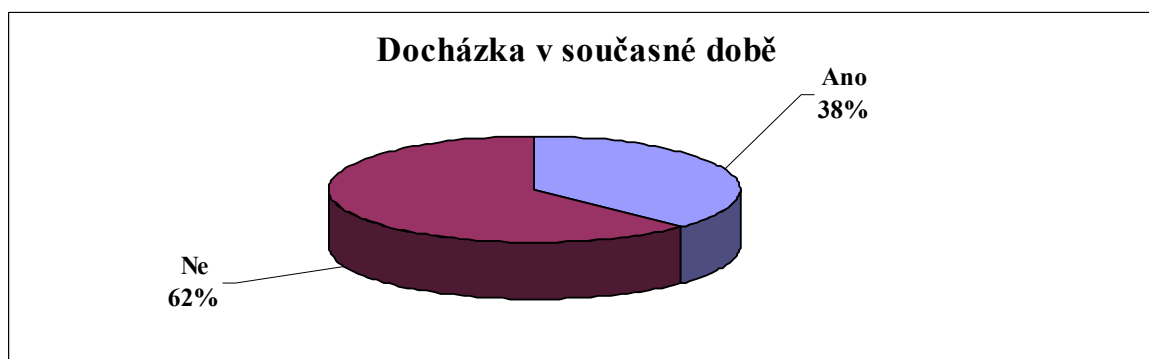
Otázka č.11, „Před příchodem do AD děti navštěvovaly školní družinu nebo klub?“

Otázka č. 12 „V současné době děti navštěvují školní družinu nebo školní klub?“

Graf 10: Docházka do školní družiny, školního klubu - dříve

Graf 11: Docházka v současné době

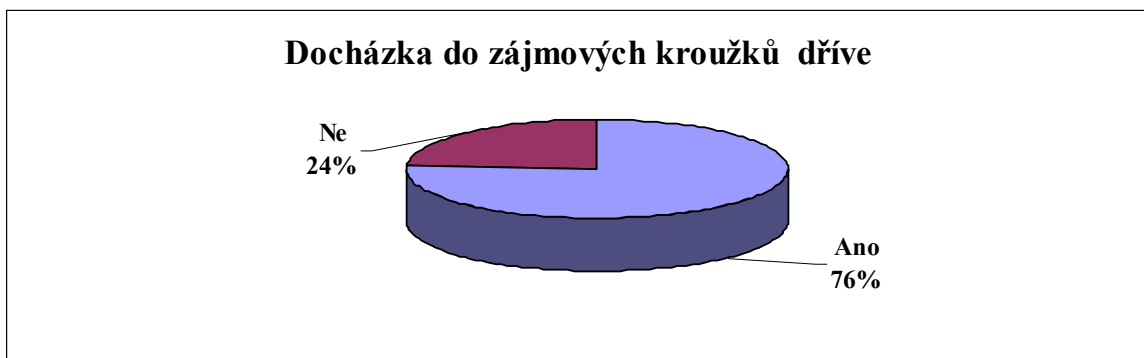

Do odpovědi na tuto otázku bylo zařazeno 24 dětí ve věku 7 – 10 let a dále 17 dětí ve věku 11 – 15 let. Celkem se jedná o 41 dětí. Před příchodem do zařízení školní družinu nebo školní klub navštěvovalo 71% dětí. Po příchodu do azylových zařízení se tento počet velmi snížil. V současné době je to pouhých 38% dětí. Lze se domnívat, že je to způsobeno zhoršenou finanční situací. Pokud respondentka nepracuje a pobírá pouze sociální dávky, tak její děti ihned po skončení vyučování dochází domů na oběd. Možná i z tohoto důvodu děti nedochází do školních zařízení. Dále z odpovědí na tuto otázku vyplynulo, že před příchodem do azylového zařízení školní družinu navštěvovalo školní družinu 15 dětí a školní klub pouze 2 děti. Nyní dochází **do školní družiny 9 dětí a do školního klubu nikdo**. Je důležité si uvědomit, že pravidelná docházka menších dětí do školní družiny je mnohdy nutností danou potřebou zajistit základní péči a dozor dítěte, školní kluby naopak pracují zásadně na principu dobrovolné docházky dospívající mládeže.

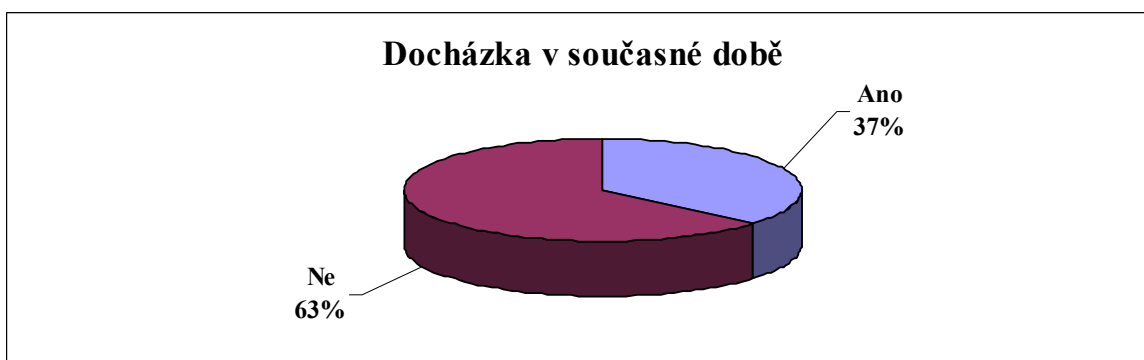
Otázka č. 13 „Před příchodem do AD děti navštěvovaly zájmové kroužky?“

Otázka č. 14 „V současné době navštěvují zájmové kroužky?“

Graf 12: Docházka do zájmových kroužků – dříve

Graf 13: Docházka v současné době

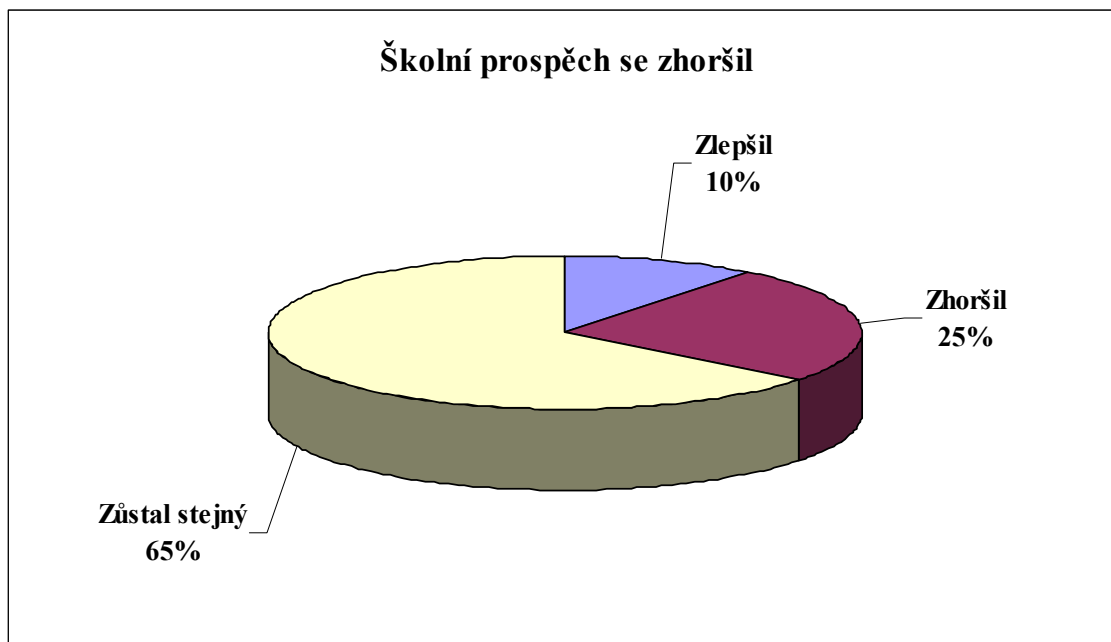

Do odpovědi na tuto otázku byly zařazeny **děti ve věku 7 – 18 let**. U mladších dětí nebyla docházka do zájmového kroužku zaznamenána. Celkem se jedná o **48 dětí**. Před příchodem do azylového zařízení navštěvovalo zájmové kroužky 76% dětí. Byly zde zařazeny všechny kroužky, které respondentky ve svých odpovědích uvedly. Mezi nejčastěji navštěvované patří sportovní a pohybové kroužky. Dále pak výtvarné, rukodělné a hudební. U chlapců se jednalo o kopanou, florbal, modelářský a hasičský kroužek. U dívek převládaly taneční kroužky, keramika, výtvarný kroužek a hra na hudební nástroj. V současné době navštěvuje zájmové kroužky pouze 37% dětí. Hlavními důvody, proč respondentky v současné době o kroužcích pro děti neuvažují, je **finanční situace nebo nezájem dítěte**. U respondentek závislých na sociálních dávkách hraje především velkou roli cena kroužků. Někdy převládá názor, že jejich dítě navštěvovat zájmový kroužek nepotřebuje.

Otázka č. 15 „Po příchodu do AD se školní prospěch u Vašich dětí zhoršil?“

Otázka č. 16 „Pomáhají pracovnice AD dětem s přípravou na vyučování?“

Graf 14: Školní prospěch se zhoršil

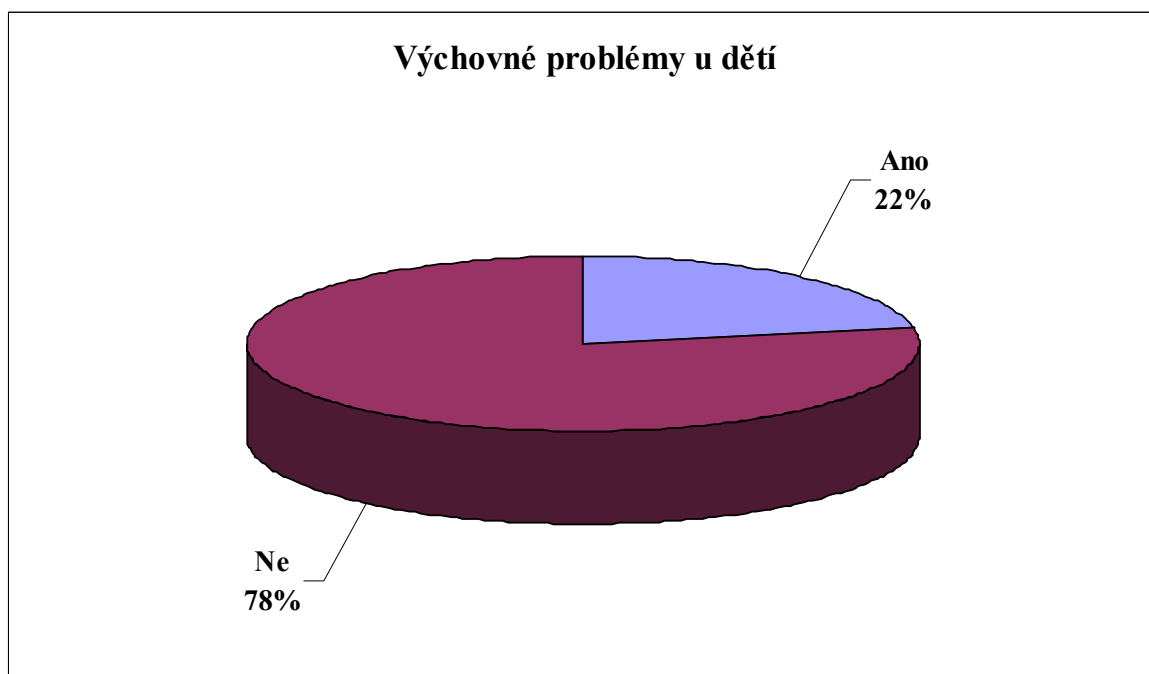

Do odpovědi na tuto otázku byly zařazeny děti **ve věku 7 – 18 let**. Celkem se jedná o **48 dětí**. Z odpovědi na tuto otázku vyplývá, že u většiny dětí zůstal školní prospěch stejný (65%). Zlepšení se uvádí u 10% dětí. Ke zhoršení školního prospěchu došlo u 25% dětí. Lze předpokládat, že ke zhoršení školního prospěchu došlo z důvodu změny školy nebo nedostatečné péče matky, která se jim pravidelně nevěnuje. Ve všech zařízeních nabízí pracovnice dětem možnost pravidelného doučování. Do přípravy na vyučování jsou však zapojovány i matky, aby po odchodu ze zařízení byly schopny svým dětem pomáhat s vypracování domácích úkolů. V odpovědích uvedly respondentky, že mezi nejčastější předměty doučování patří matematika, český jazyk a především anglický jazyk. Ve všech zařízeních je pro matky a jejich děti umožněn přístup k počítačům, kdy je mohou využít k získávání potřebných informací pro vypracování domácích úkolů nebo k procvičování učiva. Dále se děti mohou zapojit do projektu „Zůstaňme spolu“, kde navštěvují vzdělávací moduly. Vše je poskytováno bezplatně a jedná se především o školní přípravu a aktivity ve volném čase.

Otázka č. 17 „Příchodem do AD se objevily u Vašich dětí výchovné problémy?“

Otázka č. 18, 19 „Užívají vaše děti nějakou návykovou látku? Je vaše dítě v nějaké partě?“

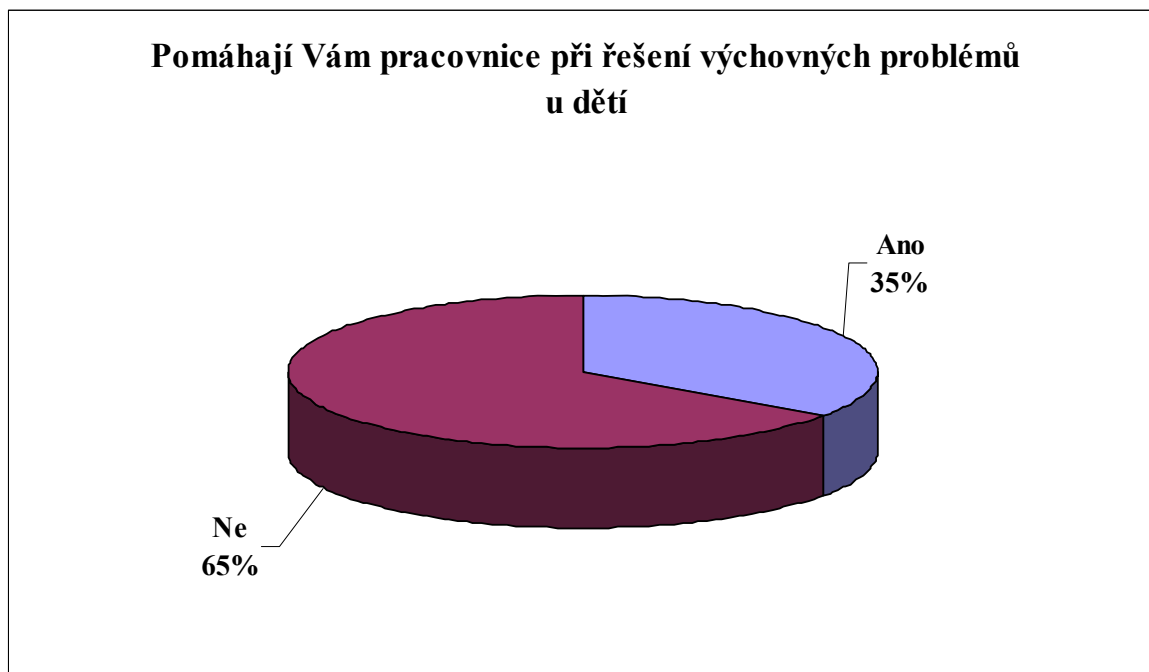
Graf 15: Výchovné problémy u dětí

Do odpovědi na tuto otázku byly začleněny všechny děti. Z odpovědi na tuto otázku vyplývá, že u 78% dětí nejsou výchovné problémy a pouze 22% má výchovné problémy. Byly zde zařazeny všechny problémy uvedené ve vyplněných dotaznících. Výrazné výchovné problémy byly však uváděny pouze u starších dětí. Z odpovědi ovšem není patrné, zda se tyto problémy v chování již vyskytovaly před příchodem do azylového zařízení. Výchovné problémy u mladších dětí respondentky řeší samostatně a na pracovnice se obracejí velmi málo, ale u starších dětí si mnohdy neví rady. Jedná se především o problematiku záškoláctví, kouření, pití alkoholických nápojů, nerespektování pokynů matky, agresivitu a vandalismus. Dále respondentky uvedly, že dospívající mládež většinu času tráví v partě svých vrstevníků, konzumuje alkohol a cigarety, ale nikdo do odpovědi neuvedl užívání drog. Z odpovědi vyplývá, že pouze část dětí má výraznější výchovné problémy. Z tohoto důvodu azylová zařízení spolupracují s orgány sociálně - právní ochrany dětí, především se sociálními kurátory pro mládež, dále s pedagogicko-psychologickou poradnou nebo dětskými psychology.

Otázka č. 20 „Pomáhají Vám pracovníce AD při řešení výchovných problémů u dětí?“

Graf 16: Pomáhají Vám pracovníce při řešení výchovných problémů u dětí

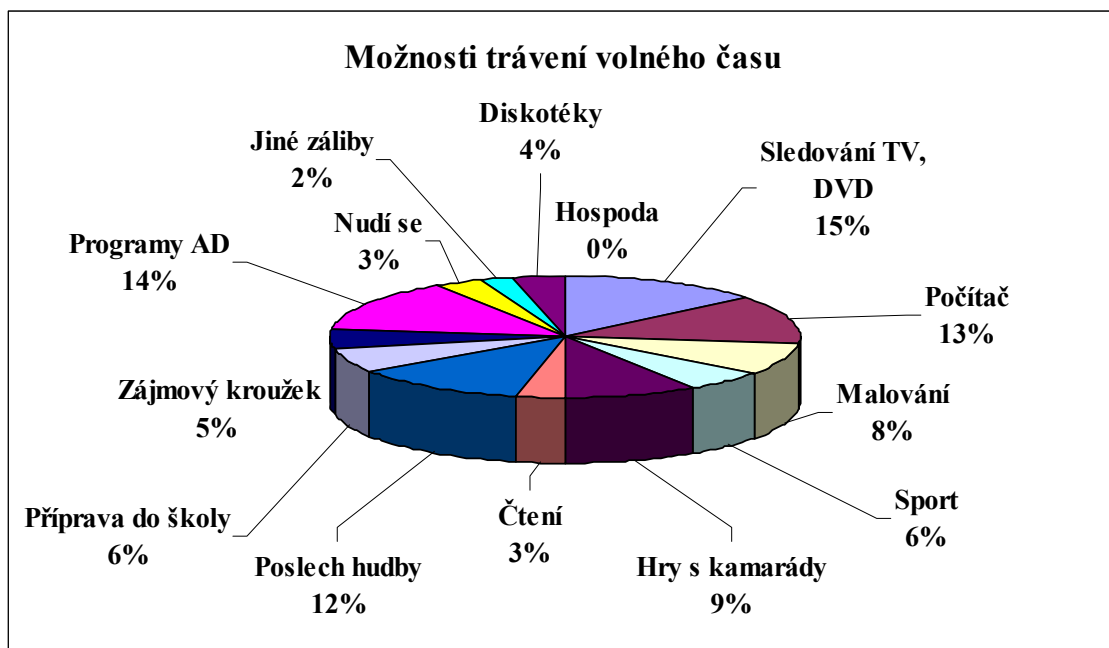

Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že 35% respondentek využívá pomoc pracovníc při řešení výchovných problémů u dětí. Většina respondentek (65%) ovšem uvedla, že jim pracovníce s výchovou dětí nepomáhají.

Azylová zařízení mají Pověření k výkonu sociálně - právní ochrany dětí. Nabízí pomoc respondentkám při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě. Působí preventivně na děti a jejich matky to nemusí vždy vnímat jako pomoc s výchovou dětí. Dále poskytují nebo zprostředkovávají poradenství při výchově a vzdělávání dítěte, pořádají přednášky a kurzy zaměřené na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě. Ve formě nácviku sociálních dovedností, psychologických her a besed jsou děti seznamovány s problematikou návykových látek a metod jejich odmítání. Speciální pedagog pracuje s dětmi pomocí různých druhů terapií. Například se jedná o muzikoterapii, dramaterapii a arteterapii. Pracovnice se tak snaží o upevňování dobrých vztahů v dětském kolektivu, vytváření komunikačních dovedností a posilování sebepoznání. Dále dětem nabízí různé formy volnočasových aktivit, kdy se snaží podporovat rozvoj zájmů u dětí a učí je smysluplnému využívání volného času.

Otázka č. 21 „Jak děti nejraději tráví svůj volný čas?“

Graf 17: Možnosti trávení volného času

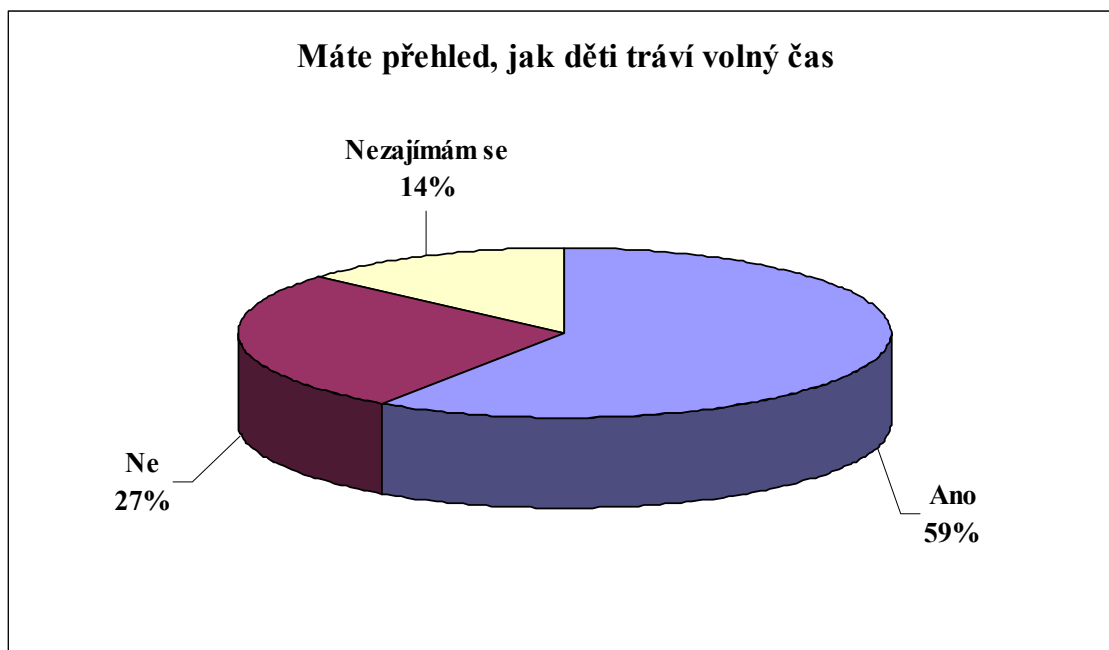

V této otázce mohli respondenty u svých dětí napsat více možností. Zaznamenány jsou všechny odpovědi podle jednotlivých dětí. Do odpovědi na tuto otázku byly začleněny všechny děti. Celkem **72 dětí**.

Z odpovědi na tuto otázku vyplývá, že nejvíce volného času děti tráví sledováním televize, videa a DVD (15%). Téměř stejný počet dětí a mládeže poslouchá hudbu nebo tráví volný čas u počítače. Malování a kreslení se věnuje 8%, sportu 6%, hru s kamarády uvedlo 9% dětí. Do zájmového kroužku dochází pouhých 5% dětí, přípravu na vyučování uvedlo 6%. U starších dětí bylo občas uvedeno, že se nudí a nic nedělají, nebo chodí na diskotéku. Návštěva restauračních zařízení nebyla v odpovědích zaznamenána. Jiným koníčkům se věnují 2% dětí a čtení bylo uvedeno u 3% dětí. Velký počet respondentů napsalo, že se děti účastní programů pořádaných v azylových zařízeních (14%). V tomto případě se jedná o 61 dětí. Z výsledků vyplývá, že mezi nejoblíbenější aktivity patří poslouchání hudby, sledování televize a DVD nebo práce s počítačem, sportování a malování. Lze konstatovat, že většina ubytovaných dětí využívá volnočasové aktivity pořádané v azylových domech.

Otázce č. 22 „Máte přehled, co dělají ve volném čase?“

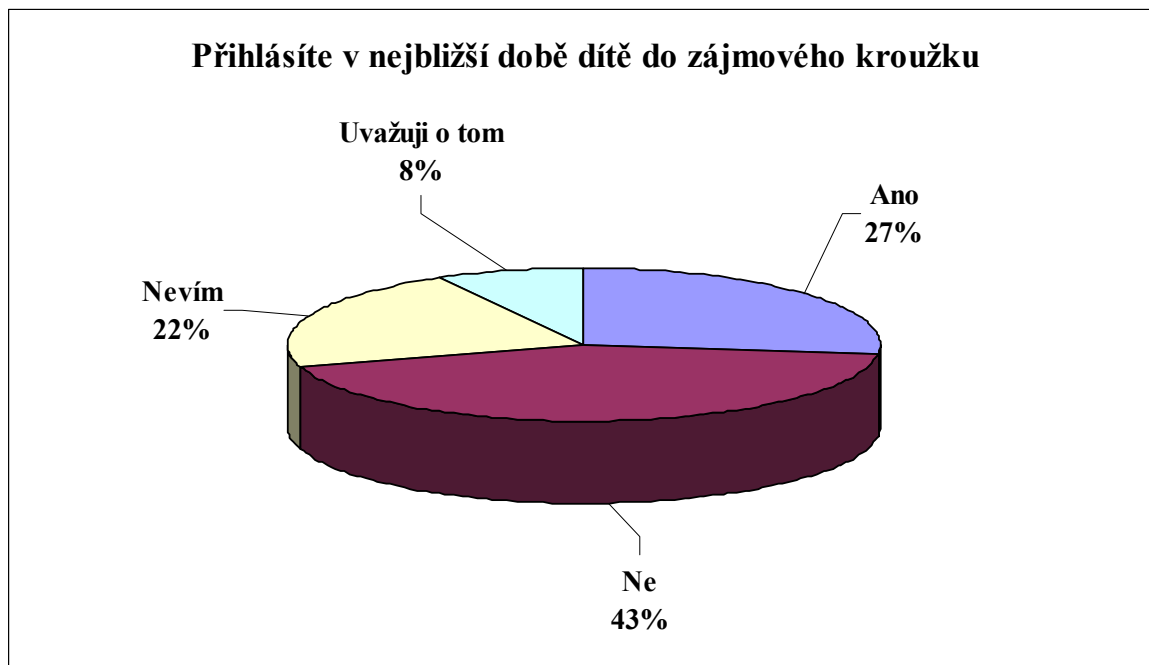
Graf 18: Máte přehled, jak děti tráví volný čas

Z odpovědí vyplývá, že většina respondentek má přehled, jak její dítě tráví volný čas (59%). V tomto případě se jednalo především o mladší děti. Dále je z výsledku patrné, že většina dospívajících tráví volný čas v nějaké vrstevnické partě, přičemž ve věkové kategorii 14 – 18 let to bylo nejvíce dospívajících dětí. Z tohoto důvodu u starších dětí respondentky uvedly, že nemají přehled, jak jejich děti tráví volný čas (27%). Pět respondentek dokonce uvedlo, že se nezajímají, co dělají jejich děti ve volném čase. Zjištěné hodnoty jsou patrně důsledkem toho, že si mladí lidé v tomto období dospívání hledají určité místo v životě, snaží se najít sami sebe a hledají vzory, které již nespátřují v rodině. Proto v tomto období života začínají převažovat vrstevnické vztahy nad rodičovskými. Lze také konstatovat, že většina dospívajících ve sledovaném vzorku neefektivně tráví svůj čas. Proto velký význam mají v současné době zřizovaná Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, kde dospívající mají volný vstup a mohou využívat různé volnočasové aktivity, které tato zařízení pořádají. Dále dospívajícím poskytují okamžitou situační intervenci a základní poradenství. Domnívám se, že na stejném principu, pracují i v azylových zařízeních, kdy v průběhu celého roku nabízejí různé aktivity a výchovně vzdělávací programy, kromě toho poskytují krizovou intervenci nebo terapeutické služby. Účast na programech je dobrovolná a bezplatná.

Otázka č. 23 „Máte v úmyslu přihlásit své dítě v nejbližší době do nějakého pravidelného kroužku nebo kurzu?“

Graf 19: Přihlásíte v nejbližší době dítě do zájmového kroužku

Z odpovědí vyplynulo, že 27% respondentek chce přihlásit své dítě do zájmového kroužku a to pokud je dítě mladší deseti let. Dále u této věkové skupiny o tom 8% respondentek uvažuje. Naopak u starších dětí 43% respondentek nemá v úmyslu v nejbližší době přihlásit dítě do kroužku a 22% to neví.

Lze se domnívat, že se jedná o respondentky s velmi nízkými příjmy a také dospívající už nemají zájem docházet pravidelně do zájmových kroužků. Dále se může jednat o problém, kdy respondentky nemají stálé bydlení a neví, jak dlouho ve vybraném azylovém zařízení setrvají. V převážné většině případů volí pouze zájmové kroužky, které jsou nabízeny školami.

Lze konstatovat, že zájmové kroužky u mladších dětí navrhují matky, ale starší děti si je už vybírají podle svých zájmů. U chlapců převládá zájem o sportovní kroužky a u dívek většinou o kroužky umělecké. Respondentky také v odpovědích uvedly, že je dětem potřeba volný čas organizovat, aby se nenudily a nezlobily. Jiné zase zastávají názor, že má být dětem ponechána volnost, aby si ve volném čase dělaly, co chtějí.

Otázka č. 24 „Účastní se děti pravidelně programů v azylových zařízeních?“

Graf 20: Účast na programech v azylových zařízeních

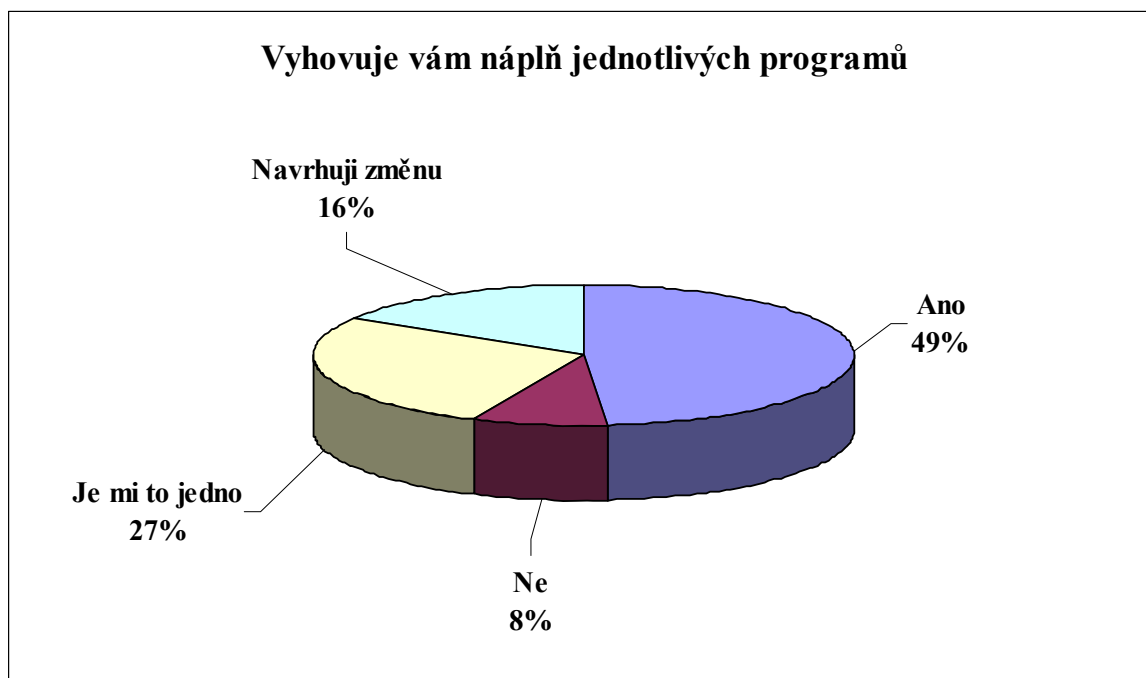

Z odpovědí vyplynulo, že 59% respondentek uvedlo, že se děti pravidelně účastní programů v azylovém zařízení. Nepravidelnou účast napsalo 26% respondentek. Pouze 15% respondentek napsalo, že se jejich děti neúčastní akcí a programů v azylovém zařízení. Dále z odpovědí lze konstatovat, že se nejčastěji do programů zapojují děti ve věku 5 - 12 let. Snahou pracovníků v azylových zařízeních je motivace matky k tomu, aby vyplňovala volný čas svých dětí. Mimo jiné nabízí dětem i jejich matkám různé druhy aktivit. Některé programy jsou pořádány v průběhu každého týdne, jiné se konají pouze několikrát do roka.

Mezi velmi oblíbené činnosti patří sportovní hry, různé výtvarné techniky, výroba keramiky a samozřejmě pořádání jednodenních výletů a dětského tábora během prázdnin. Dále matky společně s dětmi mohou využívat ve volném čase hernu, zahradu s pískovištěm a prolézačkami nebo přilehlé hřiště. K dispozici také mají k zapůjčení knihy, videokazety, DVD a sportovní potřeby. Díky sponzorským darům mohou děti navštěvovat filmová a divadelní představení, muzea nebo plavecký bazén.

Otázka č. 25 „Vyhovuje Vám náplň jednotlivých programů?“

Graf 21: Vyhovuje Vám náplň jednotlivých programů

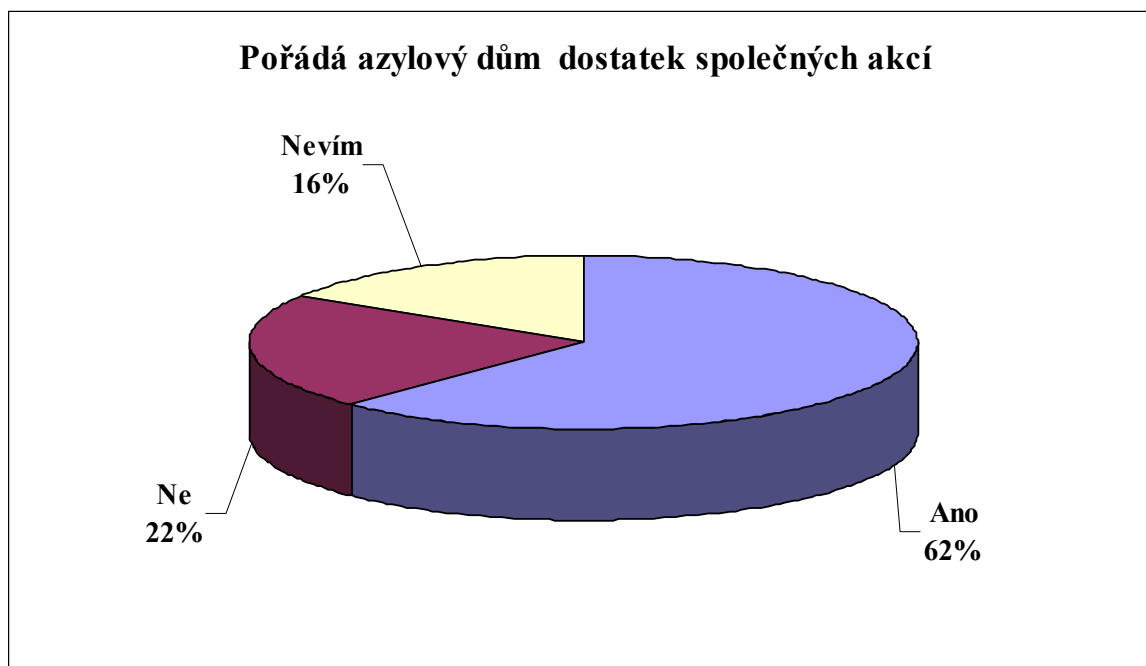

Z odpovědí je patrné, 49% respondentek je spokojena s náplní programů v azylových domech. Změnu navrhuje 16% respondentů a 27% se nezajímá o náplň jednotlivých akcí. Dále vyplynulo, že 8% respondentek není spokojeno s náplní jednotlivých programů. Pracovníci azylového domu vedou respondentky ke spoluúčasti na rozhodování o náplni programů zařízení. Vhodně je také motivují k dobrovolné účasti na programech. U navrhovaných změn respondentky uvedly například společné výlety s dětmi, častější akce, nebo společnou oslavu narozenin.

Lze konstatovat, že programy pořádané v těchto zařízeních podporují společně strávený čas matky s dětmi, který upevňuje vzájemný vztah mezi matkou a dítětem, dále uspokojuje citové potřeby dětí. Jako prevence sociálně patologického chování slouží muzikoterapie, v jejímž průběhu se řeší vztahové problémy dětí a dále negativní jevy, se kterými se mohou děti setkat. Vytváří se projekty zaměřené na problematiku drog, kouření a domácího násilí. Musíme si uvědomit, že matky příchodem do azylových zařízení musí řešit hodně vlastních problémů, jsou mnohdy psychicky labilní, a proto se nezajímají o aktivity svých dětí. Nepovažují to za podstatné a v tu danou chvíli i za důležité.

Otázka č. 26 „Pořádá azylový dům dostatek společných akcí a programů?“

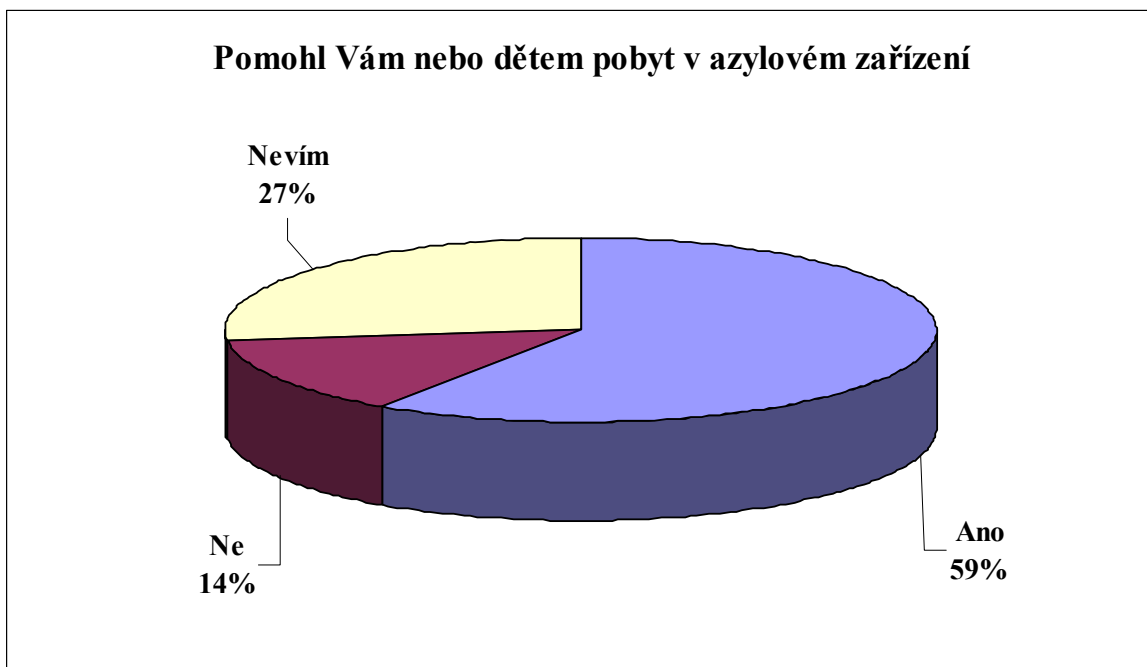
Graf 22. Pořádá azylový dům dostatek společných akcí

Ze získaných výsledků je patrné, že 62% respondentek si myslí, že azylový dům pořádá dostatek společných akcí. Pouze 22% respondentek má zase pocit, že pořádají málo společných programů a 16% respondentek neví, protože jsou v zařízení ubytovány krátkou dobu. Z výsledků lze konstatovat, že azylové domy z pohledu jejich uživatelů pořádají dostatek akcí, kterých se mohou účastnit i se svými dětmi. V průběhu celého roku nabízejí pro své klienty různé aktivity a další sociálně a výchovně-vzdělávací programy, např. pravidelné týdenní programy pro děti a každodenní individuální činnosti s dětmi. Mezi velmi oblíbené patří výtvarné činnosti, pohybové aktivity, námětové hry, stolní a karetní hry, míčové hry, hry na pískovišti. Dále pak rekondiční cvičení matek, filmový klub nebo různé jednodenní akce. Mezi ně patří výlety, návštěvy kina, divadla, muzea, hudebního představení nebo pořádání táborů pro děti. V Charitním domě Kroměříž využívají metodu videotréning-interakcí, který pomáhá posilovat vztah mezi matkou a dítětem. VTI je speciální terapeutická metoda, uplatňující se jako krátkodobá intenzivní forma pomoci přímo v domácím prostředí rodin, kde problém vzniká. Terapeut natáčí pomocí videokamery běžnou denní situaci v rodině. Sám pak provede rozbor nahrávky a vybírá v ní momenty, kdy se interakce daří. Na základě toho se matky aktivně učí, jaké prvky a vzorce interakce a chování vytvářejí úspěšný kontakt s dítětem.

Otázka č. 27 „Zkuste napsat, zda Vám nebo dětem pobyt v azylovém domě nějak pomohl?“

Graf 23: Pomohl Vám nebo dětem pobyt v azylovém zařízení

Z daných odpovědí lze konstatovat, že **59 %** respondentek si myslí, že jim pobyt v azylovém domě nějak pomohl. **27 %** respondentek neví a **14 %** si myslí, že jim pobyt zde nijak nepomohl. Především se v odpovědích jednalo o poskytnutí dočasného bydlení, poradenství, i možnost využívat bezplatně volnočasové aktivity. V tomto případě se jedná o hmotnou pomoc, ale mnohé z nich uvedly i psychickou podporu pracovníků, jejich ochotu pomoci, vstřícnost a empatii. Pro názornost uvádím přímé citace, které respondentky uvedly v dotaznících. Myslím si, že zcela vystihují potřebu existence azylových zařízení.

„Personál, který mi pomohl víc než má rodina, že na ně nikdy nezapomenu.“ (32 let)

„Určitě pomohl, protože by holky musely do Klokánku a já bych musela pracovat, než bych si vydělala na podnájem. Tak nejdřív za 6 měsíců, bych si mohla vzít děti.“ (26 let)

„Jsem ráda, že jsem tady. I když bych byla ráda v obecním bytě.“ (37 let)

„Pouze, abych nemusela spát pod mostem.“ (46 let)

Dle výše uvedených názorů je zřejmé, že práce v azylových zařízení je velmi potřebná a předchází umístění dětí do dětských domovů z důvodu ztráty bydlení.

4. Shrnutí výsledků šetření

V dotazníkovém šetření šlo především o zjištění, jak děti ubytované v azylových zařízeních tráví svůj volný čas. Zda navštěvují školní či mimoškolní zařízení věnující se volnočasovým aktivitám pro děti a jak často využívají nabídky programů pořádaných v azylových domech. Na začátku jsem si stanovila hypotézu, která měla být rozbořem a vyhodnocením dotazníků potvrzena nebo vyvrácena.

H: Předpokládám, že děti žijící se svou matkou v azylovém zařízení využívají volnočasové aktivity pořádané v azylových zařízeních častěji, než ve školních a mimoškolních zařízeních.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo **37 respondentek** a jejich odpovědi se týkaly **72 dětí**, které jsou ubytované v azylových zařízeních se svojí matkou.

Z výsledků vyplynulo, že všechny respondentky jsou ženského pohlaví a všech věkových kategorií. Dále se potvrdilo, že služeb azylových zařízení využívají respondentky s různým vzděláním a výsledky ukázaly, že respondentky s nižším vzděláním žádají opakovaně o ubytování v těchto zařízeních. V době dotazníkového šetření ve vybraných zařízeních bylo ubytováno 72 dětí. Soubor dětí se skládal z 43 chlapců a 29 dívek.

Nejčastějším důvodem příchodu do azylového zařízení bylo domácí násilí a ztráta bydlení. Také se ukázalo, že více jak polovina respondentek je opakovaně ubytována v azylových zařízeních. Z daných výsledků lze konstatovat, že většina respondentek pobírá sociální dávky. Do zaměstnání docházelo pouze 7 respondentek a příležitostné zaměstnání uvedlo 5 respondentek.

Hlavními důvody, proč respondentky v současné době o kroužcích pro děti neuvažují, je jejich tíživá finanční situace nebo nezáměr dítěte. U respondentek závislých na sociálních dávkách hraje především velkou roli cena kroužků. Školní prospěch u většiny dětí zůstal stejný, zlepšení uvedly u 5 dětí a ke zhoršení školního prospěchu došlo u 12 dětí. Výchovné problémy uváděly respondentky pouze u starších dětí. Mezi nejčastější výchovné problémy patřilo záškoláctví, kouření, neposlušání matky, agresivita a vandalismus.

Dále se z výsledků ukazuje, že nejoblíbenějšími aktivitami u dětí dospívajících je poslech hudby, sledování televize, DVD, práce s počítačem, sport a malování.

Z odpovědí kromě toho vyplývá, že většina respondentek má přehled, jak její mladší děti tráví volný čas, ale u starších dětí toto neví. Některé dokonce uvedly, že se nezajímají o to, co dělají jejich děti ve volném čase.

Z odpovědí je patrné, že před příchodem do azylových zařízení docházelo více dětí do mateřských škol, školních družin a školních klubů. Stejně tak docházka do zájmových kroužků byla podstatně vyšší před příchodem do azylového zařízení. V současné době navštěvuje školní družinu 9 dětí a školní klub nikdo. Do zájmových kroužků dochází **pouze 23 dětí**. Z výsledků dále vyplynulo, že více jak polovina dětí využívá volnočasové aktivity pořádané v azylových domech a nejčastěji se zapojují děti ve věku 5 - 12 let. V tomto případě se jedná se o **61 dětí** z celkového počtu 72.

Verifikací hypotézy: „*Děti žijící se svou matkou v azylovém zařízení využívají volnočasové aktivity pořádané v azylových zařízení častěji než ve školních a mimoškolních zařízeních.*“ jsem zjistila, že **tato se potvrdila**.

4.1 Kasuistiky dětí v azylových domech

Michal, 6 let

Osobní anamnéza

Jedná se o chlapce z nefunkčního rodinného prostředí. Rodiče spolu žili v partnerském vztahu, v současné době se nestýkají. Matka s ním od osmi měsíců jeho věku pobývá v azylových domech a neustále se stěhuje. Chlapec je komunikativní, rád si hraje, vyhledává přítomnost jiných dětí. V současné době navštěvuje mateřskou školku. V loňském roce mu byla odložena školní docházka.

Rodinná anamnéza

Otec – základní vzdělání, nikdy řádně nepracoval a nedokázal rodinu finančně zajistit. Po rozchodu se svojí ženou se o syna dlouhodobě nezajímá, dokonce na něj neplatí stanovené výživné. Matka neví, kde se nachází. Domnívá se, že nepracuje a žije mezi bezdomovci.

Matka – vyučená prodavačka, pracovala pouze před narozením syna. V současné době stále pobírá sociální dávky, čeká narození druhého dítěte. V sociálním kontaktu bez

obtíží. Matka je se synem v pátém azylovém zařízení, je nekonfliktní, komunikativní, vyhledává společnost ostatních matek i personálu.

Současná situace

Důvodem příchodu do azylového zařízení bylo ukončení pobytu v jiném azylovém domě. Své povinnosti si vůči azylovému zařízení matka vždy řádně plnila. Na počátku pobytu se snažila vyřešit hrozící exekuci, a to formou splátkového kalendáře. Během pobytu se ukázalo, že paní opakovaně navazuje nové vztahy s muži. Odjela za přítelem, se kterým se seznámila na inzerát, ale za dva měsíce však byla zpět v azylovém domě. Odešla od přítele, protože nepracoval, pouze ji využíval a nechal se od ní živit. Po návratu do azylového domu paní zjistila, že je těhotná. Svého bývalého přítele kontaktovala, ale pouze mu oznámila, že s ním čeká dítě, ale žít s ním nechce. Po psychické stránce je paní velmi labilní a nevyrovnaná. Neustále chodí za pracovníci se svými problémy, které neumí sama řešit. Splátkový kalendář jí nebyl umožněn, tak je na ni uvalena exekuce. Z tohoto důvodu není schopna najít stále bydlení a neustále využívá služeb azylových domů. Zde se potvrzuje určitá forma závislosti na sociální pomoci. Pracovnice se snaží osamostatnění této klientky, ale v tomto případě se to vůbec nedaří.

Syn Michal si na pobyt v novém azylovém zařízení rychle zvykl. Byl více komunikativní než na počátku pobytu a zapojoval se do programů pro děti. Bez problémů navazoval kontakty s jinými lidmi. Z počátku se styděl mluvit s personálem i s dětmi, a to díky jeho špatné výslovnosti. Ve speciálně pedagogickém centru doporučili matce logopedickou péči dle individuálního plánu v mateřské škole a doma pracovat pravidelně podle pokynů logopeda. Bylo doporučeno rozvíjet grafomotoriku a vizuomotoriku, zrakové a sluchové vnímání. Dále podporovat pracovní návyky a cílenou pozornost. Matka se synem pracuje, ale je nutné jí na to neustále upozorňovat. Pedagogická pracovníce v zařízení pracovala s Michalem individuálně i v rámci programů pro děti. Bylo u něj rozvíjeno kreslení, stříhání, modelování podle předlohy a dále hledání detailů na obrázcích, domalovávání obrázků. Také bylo procvičováno tvoření slov na danou hlásku nebo měl rád hru na tichou poštu. Michal se do volnočasových aktivit pořádaných v azylovém zařízení velmi rád zapojoval,

nejraději měl ovšem muzikoterapii. Líbily se mu různé honičky a hra na hudební nástroje. Jeho oblíbeným nástrojem byl velký buben. V měsíci lednu byl zapsán do první třídy a ukázalo se, že při zápisu už neměl větší problémy.

Miroslava, 9 let

Osobní anamnéza

Dívka navštěvuje 3.třídou základní školy, učí se výborně, má vyznamenání. Ve vztahu k ostatním dětem je nedůvěřivá a plachá. Ráda si hraje sama nebo pouze s mladší sestrou. Ostatní děti vůbec nevyhledává. Svůj čas raději tráví s dospělými. Je velmi citlivá, při sebemenším problému či zvýšení hlasu se rozpláče.

Rodinná anamnéza

Otec – vyučen, v současné době pracuje jako zedník. Má problémy s alkoholem, po požití alkoholických nápojů bývá agresivní. Dětem nikdy fyzicky neublížil, opakovaně napadal pouze svoji ženu.

Matka – středoškolské vzdělání, po mateřské dovolené pracovala jako recepční v hotelu. V současné době je na utajeném pobytu v azylovém zařízení v rámci projektu Magdala, nepracuje, je v evidenci Úřadu práce.

Současná situace

Důvodem příchodu paní Simony do azylového domu bylo domácí násilí. Paní se s manželem seznámila před 11 lety. Po roce známosti uzavřeli manželství. Od počátku vztahu žili ve společné domácnosti s rodiči manžela. Násilí ze strany manžela začalo po narození první dcery, jednalo se pouze o výhrůžky, nadávky, ponižování, slovní napadání a dokonce zakazoval své ženě nastoupit do zaměstnání. Toto násilí přerostlo ve fyzické útoky, které trvají do současné doby, tj. asi dva roky. Všechny útoky souvisely s intimním životem. Pokud paní v téhle věci manželovi nevyhověla, následoval fyzický útok – kopání botou, škrcení, facky. Když přišel v podnapilém stavu, byl ještě více agresivní. Většina fyzických útoků se odehrávala v nočních hodinách, když děti spaly. K hádkám docházelo i během dne, a proto děti utíkaly k babičce, kde si stěžovaly na hádky rodičů.

K fyzickému násilí docházelo v průměru 3x do měsíce, psychické násilí probíhalo po celou dobu manželství. Manžel napadal fyzicky i svého otce a svoji sestru. Manželovi rodiče o jejich neshodách věděli, dokonce volali i Policii ČR. Chtěli syna vykázat z domu, paní však nedala souhlas z obavy, že se situace ještě zhorší a vyhroťí. Manžel paní Simony na veřejnosti působí jako inteligentní a slušný člověk, celá jeho rodina má v místě bydliště velmi dobré jméno. Děti mají ke svému otci kladný vztah i přesto, že jeho styl výchovy i zájem o děti byl pouze pasivní.

Po posledním fyzickém napadení ze strany manžela se paní Simona rozhodla tuto neúnosnou situaci řešit odchodem do azylového domu. V současné době pobývá i s dětmi na utajeném pobytu v rámci projektu Magdala, který poskytuje pomoc týraným ženám z důvodu obavy o své zdraví a bezpečnost. Pracovnice azylového zařízení kontaktovala Policii ČR v místě trvalého bydliště paní Simony, aby oznámila, že paní i její děti se nachází na utajeném místě a jsou všichni v pořádku. Učinila tak z důvodu, aby předešla celostátnímu pátrání po paní Simoně i jejich dětech, které by mohl vyhlásit její manžel.

Na začátku pobytu v azylovém domě se paní Simona i její děti vyhýbali kontaktu s personálem. Povinnosti vyplývající z domovního řádu plnila bez problémů, zbytek dne trávila společně s dětmi na pokoji. Postupem času se děti začaly stýkat s pracovníci azylového domu, zapojovaly se do připravovaných programů.

Miroslava je v současné době velmi spokojená, zapojuje se do veškerých aktivit pořádaných v azylovém zařízení. Je více komunikativní, našla si v zařízení kamarády, je však spíše v podřízenější roli. Neumí prosadit svůj vlastní názor, stydí se projevit, dělá to, co dělají ostatní, ve všem je poslechne. Je ráda, když se může nechat vést. Občas se jí po otci stýská, chtěla by ho vidět, to ale z důvodu utajení není možné. Proto je s ním pouze v telefonickém kontaktu. Dokonce se ukázalo, že má umělecké sklony a velmi dobře maluje. Proto sociální pracovnice v azylovém zařízení využily sponzorského daru a pomohly matce uhradit školné v základní škole umění - výtvarný obor. Odměnou pro všechny potom byla návštěva vernisáže absolventů výtvarného oboru, kde byly vystaveny také výtvarné práce Miroslavy.

Závěr

Každý z nás se může ocitnout v situaci, na kterou jeho síly nestačí a potřebuje pomoc druhého. Vypěstlost společnosti se pozná podle toho, jakým způsobem se chová k lidem, kteří se ocitnou v tísní. Asi nejsmutnější je, když se do takové situace dostanou děti.

Během psaní této bakalářské práce jsem se často musela zamýšlet nad situací žen a dětí, které musí využívat služeb azylových domů. Důvody, které je přivádí do těchto zařízení, jsou různé. Přicházejí sem matky s dětmi nebo těhotné ženy s viditelnými následky po fyzickém napadení, v emočním stresu nebo které byly partnerem vyhozeny z bytu. Jsou to ženy ve většině případech finančně závislé na sociálních dávkách, které nejsou schopné zajistit si pro sebe a své děti jiný druh bydlení. Posláním azylových domů je poskytnout ženám tzv. „azyl“ neboli útočiště při řešení nejrůznějších životních situacích. Hlavním cílem je pomoci překlenout těžkou životní situaci a podpořit je v jejich opětovné resocializaci.

Pokud se děti stanou svědky domácího násilí, je velkou chybou si myslet, že nejsou nijak poznamenány, že je to vlastně nijak neohrožuje. Je důležité si uvědomit, že své pocity často potlačují. Mnohdy se pak stává, že dítě toto nahromaděné napětí ventiluje v jiných činnostech, například při hrách s ostatními dětmi či s hračkami. Děti jsou často, dokonce i po dlouhé časové období velmi deprimované, ustrašené a duchem nepřítomné. Některé z nich vykazují obzvláště agresivní chování. Azylová zařízení poskytují ženám a jejich dětem sociální oporu v této náročné a tíživé situaci. Spolupracují s psychology nebo terapeuty, kteří přicházejí do těchto zařízení, kde pořádají skupinové nebo individuální terapie. Snaží se o to, aby děti byly schopny vyjadřovat svoje pocity v rámci her nebo umělecké činnosti. Pomocí hudby, malování, hry nebo vlídného slova se snaží děti zbavit jejich traumat.

Smyslem aktivit pořádaných v azylových zařízeních je podpořit rozvoj zájmů u dětí a naučit je smysluplnému využívání volného času. Také podporovat společně strávený čas matky a dětí, který posiluje rodinné vztahy a uspokojuje citové potřeby dětí, protože rodina je první instancí pro předávání vzorů a volby zálib u dětí.

Z výsledků můžeme konstatovat, že řada respondentek je v současné době neschopna zajistit si stálé bydlení a opakovaně žádají o ubytování v azylových domech.

Důvodem může být nedostatek sociálních bytů nebo špatná finanční situace respondentek, pro kterou nejsou schopny hradit nájemné v pronajatých bytech. Časté stěhování má výrazný vliv na respondentky a jejich děti. Nejenom změna týkající se bydlení, ale především vystřídání školy v průběhu školního roku, ztráta kamarádů a také přerušování docházky do zájmových kroužků a mimoškolních zařízení.

Z tohoto důvodu mají velký význam volnočasové aktivity pořádané v azylových zařízeních, které pomohou dětem při jejich začlenění do nového kolektivu. Různé druhy terapií zase mohou pozitivně ovlivňovat jejich chování a prožívání. Ze závěru bakalářské práce vyplývá, že se řada pedagogických pracovníků může uplatnit i v těchto zařízeních sociální péče. Jejich přímé působení na děti z rozvrácených rodin a ze sociálně znevýhodněného prostředí pomůže předcházet vzniku sociálně patologických jevů u dětí.

Resumé

Bakalářská práce pod názvem „ Význam volnočasových aktivit pro děti v azylových domech jako prevence sociálně patologických jevů“ se zabývá možnostmi trávení volného času u dětí , které jsou ubytované se svou matkou v azylovém zařízení. Je rozdělena do čtyř základních kapitol a několika podkapitol.

První kapitola je věnována otázce volného času, výchově ve volném čase, sociálně patologickým jevům i možnostem jejich prevence. Druhá kapitola se zabývá vlivem prostředí na jedince, zejména vliv rodinného prostředí na děti. Dále seznamuje s prostředím vybraných azylových domů.

Třetí kapitola se zaměřuje na dotazníkové šetření ve zvolených azylových domech. Čtvrtá kapitola přináší poznatky získané z dotazníkového šetření mezi klientkami azylových zařízení a kasuistiky dětí.

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že děti ubytované v azylových zařízení nemají stejné možnosti využívat mimoškolní zájmové kroužky jako děti z úplných rodin. Z tohoto důvodu mají velký význam volnočasové aktivity pořádané v těchto zařízeních, které pomohou dětem při jejich začlenění do nového kolektivu. Různé druhy terapií zase mohou pozitivně ovlivňovat jejich chování a prožívání.

Anotace

Ve své bakalářské práci se zabývám významem volnočasových aktivit pro děti jako prevence sociálně patologických jevů. Dotazníkové šetření jsem zaměřila na děti žijící se svou matkou v azylovém zařízení s cílem zjistit, jak zde tráví svůj volný čas. V období dětství je velmi důležitý vliv rodiny a sociálního prostředí. Následky neefektivně stráveného volného času dětí se mohou projevit vznikem sociálně patologických jevů.

Klíčová slova

volnočasové aktivity, volný čas, výchova ve volném čase, rodinné prostředí, azylové domy, sociálně patologické jevy, prevence

Annotation

In the bachelor thesis I deal with the importance of the free time activities for children being perceived as the prevention of the sociopathological phenomena. The questionnaire research is focused on the children living with their mothers in the sanctuary homes and its aim is to find out and to describe the way of spending their free time in these homes. The positive influence of the family and of the social background is very important in the childhood stage. The negative consequences of the inefficiently spent free time could give rise to the sociopathological phenomena.

Keywords

Free time activities, free time, upbringing and education in children's free time, family background, sanctuary homes, sociopathological phenomena, prevention.

Seznam použité literatury

1. ZÁKON č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
2. HÁJEK B., HOFBAUER B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 240 s. ISBN 978-80-7367-473-1
3. HÁJEK B., PÁVKOVÁ, J. a kol. *Školní družina*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, 160 s. ISBN 978-80-7367-268-3
4. HENDL, J. *Přehled statistických metod zpracování dat*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006, ISBN 80-7367-123-9.
5. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-927-5
6. JILČÍK T., PLŠKOVÁ A., ZAPLETAL, L. *Sociální patologie*. Brno: BonnyPres, 2005, 51 s.
7. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3
8. KRAUS B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk - prostředí- výchova*. Brno: Paido, 2001, 200 s. ISBN 80-7315-004-2
9. MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální závislost v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X.
10. MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 183 s. ISBN 978-80-7367-310-9
11. MŠMT. *Volný čas a prevence dětí a mládeže*. 1. vyd. Praha: Čihák, 2002, 48 s.
12. NĚMEC, J., BODLÁKOVÁ, I. *Praktická diagnostika sociálně patologického chování u dětí a mládeže*. Praha: Eteria, 2001, 42 s.
13. PÁVKOVÁ J., HÁJEK B., HOFBAUER B., HRDLIČKOVÁ V., PAVLÍKOVÁ A., *Pedagogika volného času*. 4 vyd. Praha: Portál, 2008, 221 s. ISBN 978-80-7367-423-6
14. PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998, 270 s. ISBN 80-7184-569-8

15. PLAŇAVA I., PILÁT, M. *Děti, mládež a rodiny v období transformace*. Brno: Barrister & Principál, 2002, 290 s. ISBN 80-86598-36-5
16. PŘIKRYLOVÁ, A. a kol. *Metodika řízení provozu služby: Charitní dům Kroměříž*. Kroměříž: 2007, 138 s.
17. ŘEZNÍČEK, M. *Systematická prevence sociálních deviací I*. Praha: Karolinum, 1994, ISBN 80-7066-933-0
18. SKUCIUSOVÁ, J. a kol. *Metodika řízení provozu služby: Azylový dům pro ženy a matky s dětmi v Uherském Hradišti – Věskách*. Uherské Hradiště: 2007, 125 s.
19. TOMANCOVÁ, J. a kol. *Metodika řízení provozu služby: Azylový dům pro matky s dětmi v tísni Uherský Brod*. Uherský Brod: 2007, 120 s.

Elektronické zdroje

20. <http://www.msmt.cz/socialni-programy/dokumenty-13>
21. <http://www.azylovedomy.cz>

Seznam grafů

Graf č. 1	Věk respondentek	33
Graf č. 2	Vzdělání respondentek	34
Graf č. 3	Věk dětí	35
Graf č. 4	Důvod příchodu do azylového zařízení	36
Graf č. 5	Počet pobytů respondentek v azylových domech	37
Graf č. 6	Přizpůsobení se režimu v azylovém zařízení	38
Graf č. 7	Zdroj příjmů respondentek	39
Graf č. 8	Docházka do MŠ dříve	40
Graf č. 9	Docházka do MŠ v současné době	40
Graf č. 10	Docházka do školní družiny, školního klubu – dříve	41
Graf č. 11	Docházka v současné době	41
Graf č. 12	Docházka do zájmových kroužků – dříve	42
Graf č. 13	Docházka v současné době	42
Graf č. 14	Školní prospěch se zhoršil	43
Graf č. 15	Výchovné problémy u dětí	44
Graf č. 16	Pomáhají Vám pracovníce při řešení výchovných problémů u dětí	45
Graf č. 17	Možnosti trávení volného času	46
Graf č. 18	Máte přehled, jak děti tráví volný čas	47
Graf č. 19	Přihlásíte v nejbližší době dítě do zájmového kroužku	48
Graf č. 20	Účast na programech v azylových zařízeních	49
Graf č. 21	Vyhovuje Vám náplň jednotlivých programů	50
Graf č. 22	Pořádá azylový dům dostatek společných akcí	51
Graf č. 23	Pomohl Vám nebo dětem pobyt v azylovém zařízení	52

Seznam tabulek

Tabulka č.1	Struktura zaměstnanců Azylového domu v Uherském Brodě podle pohlaví a věku	22
Tabulka č. 2	Struktura zaměstnanců podle pracovního zařazení	22

Seznam obrázků

Obrázek č. 1	Organizační struktura Azylového domu v Uherském Brodě	21
--------------	---	----

Seznam příloh

Příloha č. 1	Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách	1
Příloha č. 2	Dotazník respondentů	3

Příloha č. 1

Zákon č.108/2006 Sb., o sociálních službách, upravuje podmínky poskytování pomoci podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách.

Základní zásady zákona č.108/2006 Sb.

Každá osoba má nárok na bezplatné poskytnutí základního sociálního poradenství o možnostech řešení nepříznivé sociální situace nebo jejího předcházení.

Rozsah a forma pomoci a podpory poskytnuté prostřednictvím sociálních služeb musí zachovávat lidskou důstojnost osob. Pomoc musí vycházet z individuálně určených potřeb osob, musí působit na osoby aktivně, podporovat rozvoj jejich samostatnosti, motivovat je k takovým činnostem, které nevedou k dlouhodobému setrvání nebo prohlubování nepříznivé sociální situace, a posilovat jejich sociální začleňování. Sociální služby musí být poskytovány v zájmu osob a v náležitě kvalitě takovými způsoby, aby bylo vždy důsledně zajištěno dodržování lidských práv a základních svobod osob.

Mezi služby sociální prevence patří:

pracoviště rané péče,

telefonická krizová pomoc,

tlumočnické služby,

azylové domy,

domy na půli cesty,

kontaktní centra,

krizová pomoc,

nízkoprahová denní centra,

nízkoprahová zařízení pro děti a mládež,

noclehárny,

služby následné péče,

sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi,
sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením,
sociálně terapeutické dílny,
terapeutické komunity,
terénní programy,
sociální rehabilitace.

Výše jmenovaná zařízení v rámci poskytování sociálních služeb poskytují tyto základní činnosti:

- pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu,
- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- poskytnutí ubytování, popřípadě přenocování,
- pomoc při zajištění chodu domácnosti,
- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- sociální poradenství,
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- sociálně terapeutické činnosti,
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí,
- telefonická krizová pomoc,
- nácvik dovedností pro zvládnání péče o vlastní osobu, soběstačnosti a dalších činností vedoucích k sociálnímu začlenění,
- podpora vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností.

Příloha č. 2

DOTAZNÍK

Vážený respondente, vážená respondentko, dostává se Vám do rukou dotazník, jehož cílem je zjistit, jak při pobytu v azylovém domě trávíte s dětmi volný čas. Zda pravidelně využíváte programů v azylovém zařízení, které pořádají jeho pracovníci. Prosím o laskavé vyplnění, odpovědi označte křížkem a vždy pouze jednu. Dotazník je anonymní a jeho výsledky nebudou nijakým způsobem zveřejněné.

Předem Vám děkuji za Vaši ochotu a důvěru.

Vzor vyplnění odpovědi: 1. Pohlaví:

muž

žena

1. Věk.....

2. Pohlaví:

muž

žena

3. Nejvyšší dosažené vzdělání:

zvláštní škola

základní škola

odborné učiliště

střední škola

vyšší odborná škola

VŠ

4. Počet dětí:.....

5. Věk dětí, třída, škola.....

6. Důvod příchodu do azylového domu (dále jen AD):

domácí násilí

ztráta bydlení, odchod od partnera

ukončení pobytu v jiném azylovém domě

jiný důvod (uveďte jaký).....

7. Váš pobyt v azylovém domě je:

- první
- druhý
- třetí nebo více

8. Uveďte, celkovou dobu pobytu v azylových domech?

9. Jak se přizpůsobujete Vy i děti pobytu a režimu v AD?

- nemáme větší problémy
- máme problém s režimem (uveďte jaký).....

10. Uveďte, jaký je zdroj vašich příjmů?

- zaměstnání
- brigády, příležitostná práce
- rodičovský příspěvek (také sociální dávka)
- sociální dávky- hmotná nouze, ÚP, dávky v nemoci
- důchod – částečný invalidní, plný invalidní

11. Před příchodem do AD děti navštěvovaly mateřskou školu?

- ano
- ne

12. Před příchodem do AD děti navštěvovaly školní družinu nebo školní klub?

- ano
- ne

13. Před příchodem do AD děti navštěvovaly zájmové kroužky?

- ano (uveďte jaké).....
- ne

14. V současné době navštěvují mateřskou školu?

- ano
- ne

15. Navštěvují nyní školní družinu nebo školní klub?

- ano (uveďte jaké).....
- ne (uveďte důvod).....

16. V současné době navštěvují zájmové kroužky?

- ano (uved'te jaké).....
 ne

17. Po příchodu do AD se jejich prospěch ve škole zlepšil nebo zhoršil?

- zlepšil
 zhoršil (důvod).....
 zůstal stejný

18. Pracovnice AD pomáhají dětem s přípravou na vyučování?

- ano (jak).....
 ne

19. Příchodem do AD se objevily u Vašich dětí výchovné problémy?

- ano (uved'te jaké).....
 ne

20. Pomáhají Vám pracovnice AD při řešení výchovných problémů u Vašich dětí?

- ano
 ne

21. Jak děti nejraději tráví svůj volný čas? Uved'te více možností.

1. dítě (věk).....
2. dítě (věk).....
3. dítě (věk).....

22. Máte přehled co dělají ve volném čase?

- ano
 ne
 občas

23. Je Vaše dítě v nějaké partě?

- ano
 ne
 nevím

25. Jakému sportu se děti věnují nejčastěji?

26. Máte v úmyslu přihlásit své dítě v nejbližší době do nějakého pravidelného kroužku nebo kurzu?

- ano
- ne
- uvažuji o tom
- nevím

27. Užívají Vaše děti nějakou návykovou látku - cigarety, alkohol, drogy?

- ano (uveďte jakou).....
- ne
- nevím

28. Účastní se děti pravidelně programů v AD?

- ano (uveďte jakých).....
- ne
- občas

29. Pořádá azylový dům dostatek společných akcí a programů?

- ano
- ne
- nevím

29. Mají tyto programy podle vašeho názoru nějaký význam?

- ano (jaký).....
- ne

30. Který program nebo akce pořádaná v AD se Vám nejvíce líbila?

31. Vyhovuje Vám náplň jednotlivých programů:

- ano
- ne
- je mi to jedno
- navrhuji změnu

32. Zkuste napsat, zda Vám nebo dětem pobyt v azylovém domě pomohl?